

ПРАВИТЕЛЬСТВЭ ТЕЛЕГРАММЭХЭР

Лъытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкӕор!

Икӕыб къэрал Иофхэмкӕ Министертвэм цылажъэхэрэм ацӕкӕ ыкӕи сз сыхъэкӕгъу фӕдзӕныгъэ хӕлӕу сытфӕгуио илъэс 65-рэ узэрэхъугъэм фӕиӕ.

Илъэсыбэ хъугъэу шуагъэ къытӕу Адыгэ Республикэм узэрэцӕлажъэрэм къыхэкӕгъу тыхӕгъэу лъытэныгъэ къыцы-пфаиы. О пӕцӕныгъэ зыдызепхӕрӕ регионым хӕхъоныгъэмкӕи пӕхъырылӕыхохӕр зӕшӕуехых, Урысыем ифедеративнэ лъапсӕ-хэм ягъэпытӕн илахъышхо хеиӕыхӕ. Опытышхоу уиӕм, Ипӕлӕсӕныгъэ инӕу пхӕлӕым, зӕхӕцӕкӕо чанӕу узэрэцӕытым яшуагъӕкӕ Адыгеим лъэныкӕо пстӕумкӕи хӕхъоныгъэ зӕри-шӕыцтым, цыфхэм яцӕыӕкӕ нахъышӕу зӕрэхъуцтым си-цыхъэ тель.

Урысыем и МИД-рэ республикэм иадминистрациерӕ дунӕ ыкӕи Икӕыб къэрал экономикӕ зӕпхыныгъэхэм алъэныкӕмкӕи зӕдӕлӕжъэныгъэу азыфагу илӕым осзихо фӕтӕиы. Шуагъэ къэзытырӕ ац фӕдз зӕдӕлӕжъэныгъэр лъыдгъӕкӕотӕным ты-фӕхъазыр.

Псауныгъэ пытӕ, цыӕкӕишӕу уиӕнӕу, Хӕгъӕгум ифедӕ зыхӕлӕ Иофӕу бгъӕцӕкӕрӕм гъӕхъӕгӕкӕхӕр цытӕиышхӕу пфӕсӕло.

Урысыем Икӕыб къэрал Иофхэмкӕи иминистрӕу
С. ЛАВРОВ

Джащ фӕдз Тхъакӕушынӕ Аслъан къыфӕгушӕуагъӕх Республикӕу Дагъыстан и Президентӕу М. Магомедовыр, Уры-сые Федерацием и Президент къэралыгъо тынхэмкӕи и Гъ-Юрышӕанӕ ипашӕу В. Осиповыр, Тверскӕ хӕкум игуберна-торӕу А. В. Шевелевыр, Урысые Федерацием и Федеральнӕ Зӕлӕкӕи Федерациемкӕи и Совет и Аппарат ипашӕу В. В. Сви-наревыр, Урысые Федерацием и Президент и Полномочнӕ Лӕыкӕоу Урысые Федерацием и Федеральнӕ Зӕлӕкӕи и Къэралы-гъо Думӕ цыӕ Г. Минх ыкӕи нӕмыкӕхӕр.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Цыфхӕр яхӕгъӕу шӕу алъӕгъоу, ац фӕшъыпкӕхӕу пӕугъӕнхэм чанӕу зӕрхӕлажъэрэм ыкӕи къызыхъугъэр илъэс 60 зӕрхъурӕм афӕшӕ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Шытхъу тхылӕ фӕгъӕшъошагъ Алексеев Александр Леонид ыкӕом, кӕалӕу Мыекъуапӕкӕи Темыр-Къохъӕпӕ къутыр обще-ствӕм иатаман.

ЮНЫГЪУ-2012

Зы мафӕм — гектар мини 4,5-рэ

Джащ фӕдиз бжыхъэ коцӕу республикэм шыӕахыжыгъ бӕ-дзӕогъум и 19-м. Адыгеим мӕ-къу-мӕшымкӕи и Министерствӕ къызӕритыгъэмкӕи, зӕкӕи бжы-хъӕс гектар мин 78-м ехъоу кӕ-гъӕкӕыгъӕм ипроцент 79-рэ ты-гъуасӕ ехъулӕу республикэм шыӕахыжыгъ. Ац гектар те-лӕытӕу 28,4-рэ къырахи, тонн мини 174,7-рэ къахыжыгъ.

Бжыхъэ коцым иӕухыжыны хъазырӕу гъунӕм нагъэсыгъ. Коц гектар мин 64,6-м ехъоу кӕагъ-кӕыгъӕм шыцӕу тыгъуасӕ ехъу-лӕу Иуахыжыгъӕр гектар мин 48-м кӕхъу. Ац изы гектар цент-нер 29,3-рэ къытыгъ, пстӕумкӕи коц тонн мини 141-м ехъу кӕа-хыжыгъ.

Районхэм коцым иӕухыжыны процент пчӕагъӕу зынагъэсыгъӕр ыкӕи зы гектарым центнер пчӕа-гъӕу къырахигъӕр: Теуцожыр — 90-рэ, 34,4-рэ, Джаджӕр — 84-рэ, 31,6-рэ, Красногвардейскӕр —

77-рэ, 30,7-рэ, Шӕуджӕныр — 62-рэ, 30,5-рэ, Кошхъаблӕр — 66-рэ, 24,5-рэ, Тӕхъутӕмыкӕу-ер — 75-рэ, 21,8-рэ, Мыекъуа-пӕр — 52-рэ, 16,6-рэ. Бжыхъэ коцым шыцӕу Иуахыжыныу кӕафӕнагъӕр гектар мин 17-м фӕдиз хъазыр. Гурытымкӕи зы мафӕм гектар мини 4,5-м лъы-кӕахъӕу республикэм шыӕахы-жышъ, кӕӕнӕгъэ коцым иугъои-жыны мӕфи 4-кӕи зӕшӕуахыныу къырадз.

Рапс гектар 2546-у ялагъӕм ипроцент 81-рэ Иуахыжыгъ, гектар телӕытӕу ац центнери 10,4-рэ къырахыгъ.

Лӕжыгъӕр зӕрӕуахыжыӕрӕм дакӕоу уарзӕр аупкӕатзӕ, комбай-нӕхэм хыпкӕ гектар мин 35-м ехъум ахатӕкӕуагъ. Джащ фӕдз хыпкӕ шъхъашъор гектар мин 28-м фӕдиз хъазырӕм ацӕагъӕшъ-багъ. Полупарӕу пстӕумкӕи ге-ктар мини 4-м ехъу кӕалӕтыгъ.

ЛӕХЪУСЭЖЪ Хъаджӕрӕтбий.

АР-м иминистрӕхэм я Кабинет иунашъу

2012-рэ илъэсым ия II-рэ квартал урыпсӕунымкӕи анахъ ахъщӕ макӕр зыфӕдизым игъӕнӕфӕн ехъылӕагъ

Адыгэ Республикэм и Законӕу N 119-р зыте-тӕу «Адыгэ Республикэм урыпсӕунымкӕи анахъ ахъщӕ макӕр шыгъӕнӕфӕгъӕным ехъылӕагъ» зыфиӕоу 1999-рэ илъэсым мӕлылфӕгъум и 5-м аштагъӕм тегъӕпсыхъагъӕу унашъо сӕшӕ:

1. 2012-рэ илъэсым ия II-рэ квартал уры-псӕунымкӕи анахъ ахъщӕ макӕр мыш фӕдизыныу:

1) нӕбгырӕ телӕытӕу — сомӕ 5261-рэ;
2) Адыгэ Республикэм шыпсӕурӕ цыфхӕр со-циальнӕ-демографие куп шъхъӕлӕхэмкӕи зӕтеуты-гъӕхъу:

а) Иоф зышӕхӕрӕм — сомӕ 5612-рэ;
б) пенсионерхэм — сомӕ 4424-рэ;
в) кӕлӕцӕыкӕлӕхэм — сомӕ 5249-рэ.
2. Официальнӕу къызыхаутырӕм ыуж мӕфи 10 зытешӕкӕи мы унашъом кӕуачӕи иӕ мӕхъу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрӕу
КЪУМПЫЛ Мурат

кӕ. Мыекъуапӕ,
бӕдзӕогъум и 18, 2012-рэ илъэс
N 169

ГЪЭМЭФЭ ЗЫГЪЭПСЭФЫГЪОР

Кӕлӕцӕыкӕлӕхэм агу рехъы

Илъэс кӕс кӕлӕцӕыкӕлӕхэм язы-гъӕпсӕфыгъо уахътӕ гъӕшӕгъо-нӕу, шуагъӕ кӕыхъӕу зӕрӕзӕхӕщӕ-щтым Адыгеим шыпы-лӕых. Мыгъӕ зыгъӕпсӕ-фыгъом изӕхӕцӕн пӕуа-гъӕхъащт бюджет ахъщӕр нахъыбӕ ашыгъ. Зӕкӕм-кӕи нӕбгырӕ мин 20-м кӕхъу лагерхэм ыкӕи санаториехэм защагъӕ-псӕфынӕу агъӕнӕфагъ.

Кӕлӕцӕыкӕлӕхэм языгъӕпсӕфы-гъо уахътӕ зӕрӕзӕхӕцӕрӕм, псӕ-укӕи амалӕу кӕаратырӕм зыщид-гъӕгъозӕнӕу лагерхэм ащышӕу «Лань» зыфиӕорӕм тыкӕогъагъ. Мы мафӕхэм ац яцӕнӕрӕ пото-кыр къышъызыӕахыгъ. Нӕбгырӕ 480-мӕ мыш зыщагъӕпсӕфы ыкӕи япсауныгъӕ шызӕтырагъӕ-уцожы. Ахӕр отряд 14-у гошы-гъӕх, илъэси 7-м къышегъӕ-жъагъӕу 15-м нӕс аныбжъ. Ла-герым ипашӕу Людмила Куз-нецовам къызӕриӕагъӕмкӕи, экскурсием нахъыбӕу уахътӕ тырагъӕкӕуад. Мыекъуапӕ ичы-пӕи дахӕхэм ащыц мыкӕохъу зы мафӕ кӕыхӕкӕырӕп. Къыӕуагъӕм ишыхъагъӕу, тӕ тызышыкӕуагъӕм кӕалӕхӕр экскурсием шыӕагъӕх. Лагерым дӕтыгъӕхӕр мӕфӕкӕи зӕ-хахъӕу пчыхъӕм ашӕыштым хӕ-лӕжъӕшт ныбжыкӕлӕхӕр арых. Кӕлӕцӕыкӕлӕхэм орӕд кӕӕоным-кӕи, кӕшъӕонымкӕи Ипӕлӕсӕны-гъӕу ахӕлӕхӕр тӕри кӕытагъӕлӕ-гъугъӕх.

Унӕхъу кӕлӕцӕыкӕлӕхӕр зыщы-псӕухӕрӕр кӕабзӕу зӕлӕухыгъӕх, ящыкӕлӕгъӕ псӕолӕ пстӕури арыт. Людмила Кузнецовам къыхи-гъӕшыгъ пшъӕшъӕжъыеу ыкӕи шъӕожъыеу мыш зыщызыгъӕ-псӕфыхӕрӕр зӕцыхъу, зыпари амышӕу къызӕрӕхӕмыкӕырӕр. Лъэныкӕо зӕфӕшъхъафхэмкӕи

зӕнӕкӕокӕхӕр зӕхӕщӕх, джӕгу-кӕи гъӕшӕлӕгъонхӕр кӕаугупшы-сых. Мыекъӕопӕ районым ичы-пӕи зӕфӕшъхъафхэм зӕрацӕхӕрӕм нӕмыкӕлӕу хы Шӕуцӕи Иушъом макӕох, куп-купӕу ац мӕфиблӕ зыкӕышагъӕпсӕфы.

Хабз зӕрӕхъугъӕу, Мыекъуа-пӕ дӕт гупчӕ мӕшытырӕ Геор-гиевскӕ чылысырӕ кӕлӕеджа-кӕоу зызыгъӕпсӕфыхӕрӕр ацӕх. Ац кӕшӕкӕо фӕхъугъ Адыгэ Республикэм ныбжыкӕи Иоф-хэмкӕи и Комитет.

Улапӕ кӕыкӕыгъӕхъу Хъуажъ Джӕнӕт, Даутӕ Суандӕ, Бжъӕмы-хъу Даринӕ ыкӕи Мамхыгъӕ кӕи-кӕыгъӕ Дӕчъӕ Дамирӕ языгъӕп-сӕфыгъо уахътӕ зӕрӕкӕорӕм зӕри-гъӕразхӕрӕр кӕытаӕуагъ. Нӕмыкӕи зыгъӕпсӕфыпӕи чыпӕлӕхэм ялӕы-

тыгъӕм, мыр нахъ агу рихъӕу кӕыхагъӕшыгъ.

Лагерым ипашӕ вожатӕхэм яӕошӕкӕи лъӕшӕу егъӕразӕ. Ко-вальчук Мариӕ ятфӕнӕрӕ илъӕс хъугъӕ мы зыгъӕпсӕфыпӕм кӕы-зыкӕорӕр. АКъУ-м шеджӕзӕ апӕ-рӕу практикӕ шихыгъагъ. Джащ кӕышегъӕжъагъӕу зы гъӕмафӕ блимыгъӕкӕлӕу лагерым кӕӕкӕо.

— Сисӕнӕхъат лъӕшӕу сыгу рехъы, — еӕо ац. — Сабыйхэм Иоф адасшӕлӕзӕ Ипӕлӕсӕныгъӕу ахӕлӕыр кӕахӕсӕгъӕшы ыкӕи сӕ-наушыгъӕу ахӕлым зӕзгъӕушъом-бгъуным сыпылӕ. Сабыйхӕр шӕу зӕрӕслӕгъӕхӕрӕм нахъ хъмылӕу Иошӕлӕныр сшӕокӕинӕп.

ПАТӕЫКЪО Анет.

Сурӕтыр тӕзыхыгъӕр Ишъы-нӕ Аслъан.

ЮфшIэпIэ чIыпIэхэр арагъэгъотыщтых

Республикэм истудентхэм гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо лъэхъаным ЮфшIэпIэ чIыпIэхэр ягъэгъотыгъэнхэм, ахэм ахыщэ къагъэхъэн амал ялэным фэорышIэрэ проектум игъэцэкIэн ныбжьыкIэ движениеу «Урысыем истудентческэ отрядхэр» зыфиорэм и Адыгэ региональнэ отделеу АР-м ныбжьыкIэ ЮфшIэпIэ и Комитетрэ дэлажьэх. Мы илъэсым студент нэбгыри 100 фэдизмэ ЮфшIэпIэ чIыпIэхэр арагъэгъотыщтых, ахэм ащыщэу нэбгырэ 20-р Шъачэ кIоцтых. Олимпийскэ псэуалъэ-

хэм яшIын тиныбжьыкIэхэр хэгъэлэжьхънху агъэнафэ, джырэ уахытэ ащ епхыгъэу зэдэгущы-лэгъухэр маклох.

— Студентхэм аграрнэ секторым, кIэлэцIыкIу лагерьхэм, нэмыкI чIыпIэхэм Юф ашашIэн амал яI, — еIо ныбжьыкIэ движениеу «Урысыем истудентческэ отрядхэр» зыфиорэм и Адыгэ региональнэ отделеу ипашэу Юрий Романенкэм.

Мы мафэхэм яхуэлэу педагогическэ студент отрядхэр зэхэцэгъахэх, кIэлэцIыкIухэм зызшагъэпсэфырэ лагерэу «Доным»

нэбгыри 10-мэ вожатэу Юф шашIэшт. Джащ фэдэу Адыгейм ыкIи Краснодар краим арыт лагерьхэм, зыгъэпсэфыпIэ чIыпIэхэм Юф ашашIэнэу студентхэр ежэ-ежырэу язэгъых.

НыбжьыкIэхэм Iэпылэгъу афэхуэгъэным фэшI программэу «Вожатэхэм яшкол» зыфиорэр илъэс заулэ хуэгъэу республикэм шызэхашт. Ащ къыдыхэлъытагъэу педагогикэм, психологием, нэмыкI лъэныкъохэм

япхыгъэ шIэныгъэхэр мазэм къыклоцI студентхэм къызIэклагъэхъан, ар практикэм щыбгъэфедэн зэрэплэжIыштыр зэрагъэ-шIэн амал яI. Курсхэр къэзыу-хыгъэхэм свидетельствэхэр къаратыжых, ЮфшIэпIэ чIыпIэ зэрагъэгъотынымкIэ ар Iэпылэгъу-шIу къафэху.

— Мэкъумэщ хызмэтшIапIэу «Ника» зыфиорэм мыгъэ къыгъэкIыгъэ цумпэм иIухыжын ныбжьыкIэ нэбгырэ 50 фэдиз хэлэжьагъ. МыIэрысэм иугъоинжын тистудентхэр бжы-хэм хэлэжьхънху загъэхъазы-ры, — еIо Ю.Романенкэм.

Шъугу къэдгъэкIыжын, 2004-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу студентческэ псэолъэшI отрядхэм республикэм Юф шашIэ.

(Тикорр.).

ЯшIоигъоныгъэхэр къыдалъытэщтых

Темыр-Кавказ федеральнэ шъолъырым исубъектхэм, Краснодар краим ыкIи Адыгэ Республикэм ашагъэпсыщт туристическэ кластерым ипроект агъэцэкIэ зыхуыкIэ, сэкъатныгъэ зиIэ цIыфхэм яшIоигъоныгъэхэри къыдалъытэщтых. Дунэе шапхъэхэм адиштэу проект гъэпсыгъэщт, регионхэм социальнэ-экономическэ хэхъоныгъэхэр ашIынхэм ар фэорышIэшт.

ОАО-у «Темыр Кавказым икурортхэр» зыфиорэм и Департамент иотделеу ипашэу Сергей Воробьевым къызэриIуагъэмкIэ, туристическэ кластерым ипроект сэкъатныгъэ зиIэ цIыфхэм чIыпIэ гъэнэфагъэ щаубыгышт. Къушхъэ-лыжэ туризмэм игъусэу цIыфхэм яIэгъэным, экологиер къэухъумэгъэным ыкIи зыгъэпсэфыным япхыгъэ туризмэм хэхъоныгъэ егъэшыгъэным программэр фэлэжьэщт.

Джащ фэдэу компанием илIыкIоу къызэриIуагъэмкIэ, проектым хыхъэу туристическэ мэхъанэ зиIэ унэхэм, псэуалъэхэм яинфраструктурэ игъэпсын комплекснэ еклолIакIэ къыфагъотын ягухэлъ. Сэкъатныгъэ зиIэ цIыфхэм зыпари пэрыохуеу къафэхыгъоу, щынэгъончъэу, яуахытэ шIуагъэ къытэу агъэклономы проектэр фэорышIэшт.

Ащ нэмыкIэу, псэуалъэу агъэпсыщтхэм сэкъатныгъэ зиIэхэм зызшагъэпсэфыщт, машинэхэр зыдагъэуцушт чIыпIэхэр, коммуникациер, лифтхэр, дэклопIэхэр, нэмыкIэхэри къыдыхэлъытагъэх. Щагухэм ыкIи унэ кIоцIхэм хэушхъафыкIыгъэ аудио-информационнэ системэхэр: лъээрыкIохэм апае нэфгъуазэхэр, машIор ошIэ-дэмышIэу къэхъумэ макъэ къазыгъэIушт пкъыгъохэр, нэмыкIэхэри ашагъэуцуштых.

Къамэм хыишъэу пылъыр

Мыекъуапэ шыпсэурэ Хъаудэкъо Мурат иунагъо ыгъэ-шIуапэу зы пкъыгъо илъ. Ар адыгэ къамэр ары. Хъаудэкъо лIакъом инэпэплъэу ар зэрэщытыр сшIэщтыгъэ, ау къэбар шыпкъэу пылъым хэшIыкI фысиIагъэп. Муратэ ятэшэу Хъаудэкъо Юсыф ышнахыжъэу фин заом хэкIодагъэм икъэбар шыпкъэ зэригъэшIэнэу зэрэпылъыр зызэхэсхым, къамэри а лым иягъэу къызы-чIэкIым, сшIогъэшIэгъонэу сылуупчIыхъэзэ къэбарэу ащ пылъыр къызгъэлэотэагъ.

Хъаудэкъо Исмахылэ къуи-блырэ пхъуитIурэ иIагъ. Унэгъо лэжьакIоу, фэшIыгъэу къауджэу Къунчыкъохаблэ шыпсэуштыгъ. ЫкIохэм анахыжъэу Лъэпшъкъанэ ыныбжь зекъум, адыгэхэм зэрахэбзэ-щтыгъэу, шъуаши шыонэзэ-тель дэгъуи фарагъэшIыгъагъ. Шым шIуагъэу, Iушыгъэу хэлъыгъэр агъэшIагъоу джыри къаIотэжы. Чылэм нысэхэ джэгу шыIэ зыхуыкIэ, шъозэ-бэнэу шашIырым хагъэлажьэ-щтыгъэ, шъо къымыхъэуи зэ нэмыIэми къыхэкIыгъэп. Джэгу чылэм дэтэу пщынэ макъэр, жъот макъэр къакъырым итэу зызэхыхыкIэ, къырамыгъэкIымэ, зэкIэ къыриутыти, шыр къыкIыштыгъэ. Джащ фэдэу гъэсэгъагъэ. Ау колхозхэр зэхэ-щэхэу зырагъажьэм, адрэ бы-лымхэм афэдэу а шыри алахи, ащ (колхозым) имылькхоу ху-гъагъэ. Шыушэу гъэсагъэм, ащ

фэдэ шIуагъэхэр зыхэлъым зэрэдзекIохэрэм, тхымакIэ дэдэу зэраIыгъым ыгу ыгъэузы хъуи Хъаудэкъо Исмахылэ ялэIуи шыр нэмыкI чылэ ари-гъэщэжыгъагъэу къаIотэжы.

Ежэ Лъэпшъкъанэ кIэлэ Iушэу къэтэджыгъ. ЫгъэшIа-гъэр макIэми, а лъэхъаным елътыгъэмэ, гъэхъэгъэ инхэ-ри ышыгъэх. 1938-рэ илъэсым Краснодар дэтэгъэ кIэлэегъэ-джэ техникумэр дэгъу дэдэу къыухыгъагъ. КIэлэегъэджэуи илъэсныкъорэ лэжъэнэу игъо ифагъ. Ау фин заор къызе-жъэм, хэгъэгур къызаджи заом ащэгъагъэмэ ащыщыгъ. Полит-рукэу псэемыблэжъэу зэуагъэ, наградэ зэфэшхъафхэри къы-фагъэшхъошагъэх, ау псаоу къыгъэзэжынынэу инасып къы-хыгъэп, заом шыфэхыгъ. Унагъо ышIэнэу игъо ифэгъа-гъэп, нэпэплъэу илахылхэм къафэнэгъэ закъор а къамэр ары.

Лъэпшъкъанэ ышыхэр бэ-рэ лъыхуэгъэх чIыпIэу ар зышагъэтIылыгъэр къагъоты-жы ашIоигъоу. Архив зэфэ-шхъафхэм тхагъэх, кIэуп-чIагъэх. Ау джырэ нэс зи зэ-рагъэшIэн алъэкIыгъэп. Арэу щыт нахъ мышIэми, лIакъом иныбжьыкIэхэм Лъэпшъкъанэ ишIэжэ агъэлъапIэ, зы лIэ-ужым адрэм филогъэжыгъэ, къа-мэр зиягъэм икъэбар ара-гъашIэ.

ХЪАУДЭКЪО Сар. къ. Мыекъуапэ.

Япсауныгъэ зэтеуцожыгъэу кIожыгъэх

Тыркуем шыпсэурэ адыгэ унагъохэм къарыкIыгъэ кIэлэ-цIыкIоу тиереспубликэ къэкIо-гъагъэхэр инфекцием зэри-гъэсымэджагъэхэр СМИ-хэм жъугъэу мы мэфэ заулэм къа-тыгъ, къагъэлъэгъуагъ, тэри игугъу къэтшыгъ, япсауныгъэ изытет псэури лъыплъагъ.

Мы кIэлэцIыкIу купыр рес-публикэ Парламентым идепу-татэу, бизнесмен цIэрыIоу КIэрмыт Мухьдинэ къыри-гъэблэгъагъэхэу поселкэу Инэм шылагъэх, адыгэ унагъоу ащ шыпсэухэрэм адэжэ исы-гъэх. Ахэм зызэрагъэпсэ-фыщт программэм къыды-хэлъытагъэу, унагъоу зыщы-псэухэрэм якIэлэцIыкIухэри ягъусэхэу, хы ШIуцIэ Iушъом ашагъэх, ащ Iус адыгэ чы-лагъохэм ащыщхэм нэIуасэ афашыгъэх. Поселкэу Шъа-пэ шыIэхэзэ кIэлэцIыкIухэм ащыщхэм кIоцI уз ялэ хуэгъэ, агу зэIыхъэу къэтхъаусыха-гъэх, ятемпературэ дэклоягъ. А пчыхъэ дэдэм кIэлэцIы-кIухэр Адыгейм къащэжы-гъэх ыкIи инфекции апкъы-шъол хэхъагъэу ягуафэхэу нэбгыри 9-р сымэджэщхэм ачIагъэгъолъхъагъэх.

Роспотребнадзорым АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ къызэ-рраIорэмкIэ, лы ыкIи къуае зыдэлъ хыалыжъоу ашыхыгъэ-хэр ары зыгъэсымэджэгъа-гъэхэр, ахэр шапхъэхэм ади-мыштэу зэрашыгъэхэм ыпкъ къыкIыкIэ, кIэлэцIыкIухэм якIэтIыйхэм инфекции ахэ-хъэгъагъ. КIэлэцIыкIу купыр къэзыгъэблэгъэгъэ КIэрмыт Мухьдинэ фабэр къагоуагъэу ары зэрильыгъэрэр, ашыхыгъэм ыгъэсымэджагъэхэу зэралорэм дыригъаштэрэп. Нахыжъэхэм лъэшэу анаIэ зэратырагъэ-тыгъэр, ащ фэдэу шапхъэхэм адимыштэу ашыгъэ гъомы-лапхэр зэрарамыгъэшхы-щтыгъэр къыкIэгъэтхы.

Сыдым къыхэкIыгъэми, кIэлэцIыкIухэр зэрэсымэджа-гъэхэр нэрылгъэу, ау псын-кIэу япсауныгъэ зэтеуцожы-гъэшъ, ащ уегъэгъушIо. Ахэм ятемпературэ зыпкъ нуцожы-гъэу, нэмыкIэу инфекциие къы-зэрахэхъагъэр къэзыушыхъа-тырэ узэу яIагъэхэми амыгъэ-гумэкIыжъэхэу сымэджэщхэм къачIатхыкIыжыыхи бэдзэ-огъум и 19-м Тыркуем быбы-жыгъэх.

ХЪУТ Нэфэст.

2012-р — ТАРИХЪЫМ И ИЛЪЭС

ТиблэкIыгъэ щыщ пычыгъохэр

1669-рэ илъэсым вулканэу Этна мэфиплIым къыклоцI чIым къычIиутыгъагъ.

1833-рэ илъэсым Черепанов-хэу, ятэу Ефим ыкIи икIалэу Мирон, апэрэу УрысыемкIэ паровозыр ыкIи метри 3,5-рэ зы-кIыхъэгъэ мэшIоку гъогур ашIы-гъагъ.

1860-рэ илъэсым Урысыем и Къэралыгъо банк агъэпсы-гъагъ.

1908-рэ илъэсым Лондон я IV-рэ Олимпийскэ Джэгун-хэр къыщызыIуахыгъэх, ахэм апэрэу бзылфыгъэхэр ахэлэ-жъагъэх.

1918-рэ илъэсым пачыхъэ унагъоу Романовхэр Екаторин-бург щаукIыгъэх.

1930-рэ илъэсым Монтевидео (Уругвай) футболымкIэ апэрэ дунэе чемпионатэу командэ 13

зыхэлажьэрэр къыщызыIуахы-гъыгъагъ.

1963-рэ илъэсым космосым апэрэ бзылфыгъэу Валентина Терешковар къухъэу «Восток-6»-мкIэ быбыгъэ.

1969-рэ илъэсым Мазэм ышхъашъо апэрэу цIыфыр теуцауагъ. Ар американскэ ас-тронавтэу Нил Армстронг арыгъэ.

(Тикорр.).

ЮНЫГЪУ-2012

ЛИЭХЪУСЭЖЬ
Хьаджэрэтбий,
«Адыгэ макъэм»
ижурналист.

ПСЫНКІЭУ, ЧІЭНАГЪЭ ФЭМЫХЪОУ ЛЭЖЫГЪЭР ІУТХЫЖЪЫН!

Іоныгъор гъунэм нагъэсыгъ

Теуцожь районым бэмышіу тыщылагъэти, чыплэ зэфэшъ-хьафхэм Іоныгъор зэрэщы-клорэм зыкышчыдгъэгъозагъ. Апэрапшэу гушыгъу тафэ-хьугъ район администрацием ипашэу Хьачмамыкьо Азэматр ащ игуадзэу, районым мэкъу-мэ-щымкІэ игъэлорышлалэ ипашэу Хьадэгъэлэ Мэдждьдэрэ. НэбгыритІумэ здырагъаштэу кызыр-рэхэгъэщыгъэмкІэ, бжыхьасэхэм йуыхьжынын районым хьазырэу гъунэм шынагъэсыгъ.

— Чыюпсым изытет гъэрэкІо бжыхьы мыгъатхи бжыхьасэхэм зэрар шІукІае арихыгъэми, ащ фэдэ кыныгъохэр зэпачыхэзэ тичыгулэжхэм Іофэу ашлагъэм клэухэу фэхьурэм тызгъэгъушлорэ лъэныкьохэри илэх, — кытит-Іуагъ Хьачмамыкьо Азэмат. — Республикэм зэкІэ ирайонхэмкІэ чыюпсым изытет зэфэдэгъэми, тапэрэ илэхсэхэм бжыхьасэхэр нахъ зыщэгъэбагъоштыгъэхэ чыплэхэм ягъэпшагъэмэ, тирай-он шыІуахыжыгъэм гектар тель-тытэу кытыгъэмкІэ зэкІэми апэ тишъыгъ. Ар зы. ЯтІонэрэмкІэ, коцэу зэкІэ районым ща-уагъоижыгъэм гъомылапхъэ хэп-шыкІын плъэкІынэу щыт. Ящэ-

нэрэмкІэ, мыгъэ лэ-жыгъэ килограм-мымкІэ уасэу кьаты-рэр гъэрэкІо егъэп-шагъэмэ, фэдитІум фэдиз хьазыркІэ на-хьыб. Арышъ, тыхьыз-мэтшлэлэ инхэм, ти-фермерхэм ящытхъу пІоныр яфэшъуаш ялэпІэсэныгъэ чы-опсым изытет пагъэ-уцужыгъэ пшъэры-лэу ялэр дэгъоу зэ-рагъэцкІагъэмкІэ.

Хьадэгъэлэ Мэ-джьдэ районым ичы-плэ зэфэшъхьафхэм Іоныгъор зыщанагъэсыгъэм нахъ игъэкІо-тыгъэу тыщегъэгъуазэ.

— Анахъ хьызмэтшлэлэ инэу тІэхэ ООУ-у «Синдика Агро» ыкІи ЗАО-у «Киево-Жураки» зыфилохэрэм бжыхъэ коцэу яла-гъэм иаужыр гектархэр Іуахы-жыгъ, — кытфелуатэ ащ. — Апэрэ хьызмэтшлэлэ Іуахы-жыгъынэу илагъ коц гектар 1299-рэ, кытфэнэжыгъэр гектар 200-м нахьыбэп. Италием кышашыгъэ комбайнэ дэгъу дэдэхэ «Лавер-да» зыфилохэрэм фэди 5-мэ ащ Іоф шарагъашлэшъ, неущ Іоны-

ХЬАДЭГЪЭЛІЭ Мэджьд.

гъор аухышт. А хьызмэтшлэлэм щауагъоижыгъэ коц гектар 1100-м фэдиным гектар тель-тытэу центнер 36,5-рэ кырахи, яхьамэ лэжыгъэ тонн мини 4-м ехъу кытгъагъ. ЯтІонэрэ хьыз-мэтшлэлэми коц гектар 1347-рэ илагъ, Іуахыжыгъынэу кытфэнэ-жыгъэр гектари 100-м кызыр-рэхурэ шлагъо шылэжэп. Ащи коцым гектар тельтытэу центнер 36,5-рэ кышъырахи, тонн мини 4,4-м тІэкІу ехъоу кышъахы-жыгъ. ООУ-у «Шанс» зыфило-рэм бэп коцэу илагъэр — гектар 220-рэ, ар Іуахыжыгъ, ау кы-

рахыгъэр макІэ — зы гектарым кытыгъэр центнер 25-рэ нылэп. Джащ фэдиз нылэп коц гектар 369-у илагъэм ООУ-у «Адыгей-ское» зыфилохэрэми кышъырахи-жыгъэр. Мэкъумэшышлэ-фер-мер хьызмэтшлэлэу тІэхэм янахьыбэхэу комбайнэ зыІэкІэ-мылэхэр арых коцым Іуахыжыгъын зыщыгулэжыгъэхэр. Ти КФХ-м пстэумкІи коцэу ялагъэр гектар 1474-рэ, ащ шышэу непэ ехъу-лэу (районым тызшылагъэр бэ-дзэогъум и 18-р ары) Іуахыжыгъ-гъэр гектар 763-рэ. Ащ гектар тельтытэу центнер 33,4-рэ кыра-хыгъ. Фермерхэр зэжэжыгъ, комбайнэ зІлэм илэжыгъэ зи-уагъоижыгъэ, иныбджэгъу е инэ-Іосэ фермерым Іэпылэгъу фэхъу. Джарэуштыгъэ зэдэлэжыгъэхэ мэ-лажэж.

— Мыгъэрэ Іоныгъом хэлэ-жыгъэ техникэм Іоф зеришлэгъэ дизель гъэстыныпхъэм ищэфын-кІэ фэгъэкІотэныгъэ шыурайон кыфашыгъа? — теупчІы.

— А лъэныкьомкІэ лъэшэу ишІуагъэ кытэкІыгъ ащ фэдэ шыкІлэм тетэу кытІэкІагъэхъ-гъэ гъэстыныпхъэм. Мэкъуогъу мазэм фэгъэкІотэныгъэ зыхэлъ гъэстыныпхъэ тонн 70-рэ, тызыхэт мазэм тонн 60 кыттефагъэр, мы илэхьым пыкІыгъэ уахътэм пстэумкІи тонн 470-рэ кыта-тыгъ. ЗэкІэ тилэжыакохэу мэ-къумэщ продукцие къэзыхы-жыгъэхэр ащкІэ агъэрэзагъэх.

— Пстэуми анахъ мэхьанэ зІлэр лэжыгъэу аугъоижыгъэр

ащэмэ уасэу кІахыштыр ары. Мыгъэ осэ дэхэкІае шыІэу алошъ, тенэгъуе коцым ищэн фе-жыагъэхэр шыуихъызмэтшлэ-пІэхэм ахэтхэкІэ.

— Ары, гъэрэкІо елгытыгъэ-мэ, джы коцыр ІузыгъэкІэу езы-гъэжыагъэхэм зы килограммыр соми 8-м лыкІахъэу ащэшъ, арэуштыгъэ кІэкІыштмэ, мыгъэ нахъ макІэу кьахыжыгъэми, фэдэу хахыштыр гъэрэкІорэ илэхьым кызырэщыкІлэн шлагъо шыІэп. Коцыр зымышэу ахэт закор фирмэу «Киево-Жураки» зыфилохэр ары. Ащ лэжыгъэр зэкІ пІоми хъунэу кьохэм ягъэ-шхэн пІуегъахъэ.

— КомбайнэхэмкІэ шыуІоф сыдым тета?

— Іоныгъо мафэ кьэс комбайнэ 25-м фэдизкІэ лэжыгъэр районым шыІуахыжыгъ. Тигубгъохэм ара-щэрэ комбайнэхэр зэкІ пІоми хъу-нэу ІэкІыб хэгъэгъухэм кьаща-шыгъэхэм афэдэх. МакІэ фэшъ-хьаф чыплэ кыкІэу агъэфедэрэ, фермерхэм ащыщ краим ичыплэ горэм кырымшыгъэм.

Зэдэгъушлэгъу зыщытыухы-ным Хьадэгъэлэ Мэджьдэ кы-хигъэщыгъ Іоныгъор зэрэкІуа-гъэми, чыюпсым изытет кызы-дихьыгъэ зэрарымы ямылгы-тыгъэу яхьасэхэм лэжыгъэу кьарахыгъэм зэригъэрэзэхэрэ.

PS. ТелефонкІэ макъэ кызыр-рагъэІугъэмкІэ, тыгъуасэ ехъу-лэу районым шыІуахыжыгъынэу кьафэнэжыгъэр гектар 500 нылэп.

Фермерым икоц ыугъоижыгъ

ТэкІо Теуцожь районым игъу-напкъэ шыІэ кьоджэ мыинэу Пшыкьыхьаблэ. Лъэгъунэу тІлэр кьуаджэм шыщ фермер кІалэу Пшыпый Мурат тылукІэныр, ащ икоц Іуахыжыгъын зэрэзэхэшагъэм тыкьеплгыныр ары.

Районым мэкъу-мэщымкІэ игъэлорышлалэ ипашэу Хьадэгъэ-лэ Мэджьдэ и «НивэкІэ» тыз-Іуишлэгъэ унэхом Мурати ятэ Аслъанбэчи имысхэу кычІэ-кІыгъ. КъызэрэталуагъэмкІэ, Мурат Іофхэм ауж итэу кьалэу Краснодар кІуагъэ, ятэ коцыр зыщыІуахыжыгъэр чыплэм шыІ.

ТелефонкІэ Мэджьдэ Аслъан-бэч дэгъушылэшъ, тырешагъэ ар зыщыдгъотышт чыплэу кьыри-Іуагъэм. Тынэсы мээ кырхэмкІэ кьэгъэкІыхъгъэ коц хьасэу тапэ итхэу кьэкІогъэхэ комбайнишэу

Комбайнерхэм кызырэлорэмкІэ, Краснодарскэ краим шыщ Абин-скэ районым, шоферхэр Канев-ской районым кьарыкІыгъэх, фермерым икоц Іуахыжыгъышт.

Комбайнэхэр коц хьасэм хэ-хьагъэхэ нэмыІэу «Волгэ» фы-жъэу тыздэщыт мээ гъунэм кыІулэдагъэм кьекІы лыгъур мыллагэр. Ар фермерэу Мурат ятэ Пшыпый Аслъанбэч.

— СикІалэ зипэшэ фермер хьызмэтшлэлэм «Восход» фэты-усыгъ, — кьырегъажэ тиуп-чІэхэм джэуапхэр кьаритыжы-нэу Аслъанбэч. — Мурат фэшъ-хьаф Іофхэм ауж ит, лъэс гъо-гъухэм атыралхьэрэ, щагъухэр зэ-рапкІэхэрэ плиткэхэр арегъэ-шых, сэ мэкъумэщ лъэныкьом сыфэгъэзагъ.

— Чыгу жьокІупІэу гектар

тхьапша шуилэр? — теупчІы.

— Бэп, гектари 120-рэ нылэп. Бжыхъэ коцыр гектари 100-м кьащыдгъэкІыгъ, ары джы зІу-хыжыгъын тыпылтыр.

— Сыдигъуа зэжъугъэжы-гъэр?

— Комбайнэ тІлэпти, гужь-гъэ хьазырэу тикоц иугъоижыгъын тыфэжыгъ. Джы мары кІалэм мы комбайнэхэри автомашинэхэ-ри тигъунэгъу краим ирайонхэм ащышхэм кьащыгъотхы, зэзэгъы-ныгъэ адишлыгъэу кытфэкІуа-гъэх тыгъоспчэдыжъ. Тыгъуасэ гектари 100 Ілэп-цыпэ Іуахы-

жыгъ, непэ кьаухынэу ары кызырэлорэр.

— Зы гектарым тхьапша кы-тырэр?

— Гектар тельтытэу центнер 30-м кышъымыкІэу Іутхыжы-гъэм кытыгъ. Ар бэп, ау гъэ-рекІо бжыхьы мыгъатхи чы-юпсым изытет чыгулэжыгъын Іофым зыкІи кьемыкІоу зэрэ-щытыгъэмкІэ ащи тезэгъыгъ.

— Комбайнэ шьо шыуІлэп ара?

— ТиІ «Нивэ» комбайнэжъ, ау ащкІэ Іупхыжыгъын плъэкІыштгэп ошхыбэу кьешхыгъэхэм яшІуа-

гъэкІэ учыжхэр, анахъэу амбро-зиер, бэу кызырэкІыгъэ хьасэр.

— «Нивэ» нэмыкІэу техни-кэу сыда шыуІлэр?

— ТитракторкІэ коцыр зы-щытшлагъэр сыжъуагъэ, чылап-хьэри сэры зыпхыгъэр. МТЗ-м фэдэ трактори, пхъэлаши, куль-тиватори, сеялки тІлэх.

— Комбайнэу шыуикоц Іузы-хыжыгъэхэрэм, ар зезыщэрэ транспортым сыда яшъуырэр?

— Сэ ахэм сапылгъэп, кІалэм кызырэлорэмкІэ, гектарэу Іуа-хыжыгъэр пэпчэ сомэ 1700-рэ аритыштэу ары, машинэхэр кызырэфекІуштхэр сшІлэрэп.

— Коцым мыгъэ уасэу илэри макІлэп ныла?

— КъызэритыдзэгъэмкІэ, ти-коц зэкІэ зы килограммыр соми 8-м кышъымыкІэу тэрэщи, тедгъэкІодагъэр хэтхыжыгъыншъ, мыбэдэдэми, фэдэ кытфыди-дзэщ.

— Шьоща джы коцыр?

— Зыщыдгъэтилыгъын тІлэ-пышъ, комбайнэ кызырэлорэ-кьорэ машинэм зэрильэу тэшэ. Илэхэ заулэ хъугъэу Краснодар шыщ горэм кІалэм зэзэгъы-ныгъэ дишлыгъэшъ, тилэжыгъэ ренэу ещэфы. Тыгъуасэ коц тон-ни 175-рэ тшагъэ.

— Непэ шыуухышты коцым Іуахыжыгъын?

— Сыхьат зыщыплІыкІэ тІлэныгъэу тыухышт.

Ілофхэр зэкІэ дэгъоу зэпы-фэнхэу, гухэлъэу ялэхэр кьадэ-хъунхэу тыкыфэлъаолошъ, Ас-лъанбэч сурэт кытгъэтышъ, ты-кыгъокІыжыгъ.

Ащэжьиныху агъэнэфагъэх

Мыекъяуапэ бэдзэршыплэ пчыагъэ дэт. Мафэ къэс ахэм цыфыбэ ащызэблэкы, ахыщэхуи къащэклокы. Бэдзэршыплэ анахэ инхэм ащыщых ОАО-у «Бэдзэршыплэу «Черемушки» ыкIи ОАО-у «Гупчэ бэдзэршыплэр» зыфилоху муниципальнэ предприятиеоху щытхэр. Ахэм макъу-мэщ отраслэм кытырэ продукцияхэри промышленностым къыдигэкыхэрэри ашашэх. Зэклогъуи гухэлитIу ащыбгъэкIэн плъэкынэу зэрэщыгым къэлэдэс щэфаклохэм уахыгэр къафегъэнэжы, Iэрыфэгъух.

ЩыIэныгъэм епхыгъэ зэхьокыныгъабэмэ мафэ къэс пIоми хуэнэу тызэрарихыллэрэм фэдэу, бэдзэршыплэхэм ящылакIи зэхьокыныгъэхэр фишлыгъэх номеру 271-рэ зытет Федеральнэ законэу Къэралыгъо Думэм ыштагъэм ыкIи кIуачIэ зилэ хуыгъэм. Ащ ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм зыкIэ ащыщ бэдзэршыплэхэм адэт псэуалъэхэр зэкIэ капиталнэу щыгынхэ зэрэфаер. А шапхъэхэр гъэцэкIэжыгъэнхэм фэшI бэдзэршыплитIоу зыцIэ къетIуагъэхэм непэ бгъэгъэ жугъуу адэтхэр адэхьыгъэнхэ ыкIи ахэм ачIыплэ капиталнэ псэуалъэхуу зыщыщэтхэр адэгъуоцогъэнхэ фае. Ар зэшло-

хыгъошлоу щытэп. ЗыкIэ мылкыбэ ищыклагъэш, предприятие-ехэми къэлэ администрациеми ар афэукIочыщтэп, ятIонэрэмкIэ, цыщэхэрэм ахыщэ халхъэзэ бгъагъэхэр агъэпсыгъэхуу ыкIи цэплэ чIыплэхэр бэджэнд шIыкIэм тетэу агъэфедэхэш, ахыщэ хэзылхъагъэхэми фитыныгъэ горэхэр ямылэхуу щытэп. Мы къэтIуагъэхэм къахъожьы къэралыгъом ипашэхэм зэрэхьэрэ политикэм къэралыгъо мылкыум фэдэу, муниципальнэ мылкыури цэжыгъэн фаеу зэригъэнафэрэр. Зыпкытыныгъэ хэлъу рагъэкIокырэ а политикэм ехыллэгъэ къэбархэр телевидением икIэтынхэми ащызэхэтэхы.

Мы зэптэур ары лъапсэ фэхуыгъэр къалэм къыщэкIокырэ къэбарэу зыцIэ къетIогъэ бэдзэршыплэхэр ащэжыщтхэу къызылтыкIырэ. Тызэрэщыгъуа-зэмкIэ, мы къыныгъор дэхэкIае шлагъэ къызежыагъэр. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совети ащ хэшагъэ хуыгъэ. Федеральнэ законом ыгъэнэфэрэ шапхъэхэр псынIкIэ IофкIэ зэшлопхынхэ зэрэмылэкIыщтыр, мылкыбэ зэрищыклагъэр къыдалыгъэ, ащ ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм кIуачIэ ялэ зыхуыщтыр лъагъэкIуатэ ашIонгъоу Феде-

ральнэ хэбзэихуыгъэ органхэм Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм джэпса-лъэкIэ зафигъэзэгъагъ. Сыдэу щытми, бэдзэршыплэхэр щэжыгъэнхэр нахэ хэкIыплэшIу хуыгъэкIэ енгъуагъо.

Мыекъяуапэ къэлэ администрацием ипашэ игуадзэу сатыу от-раслэм фэгъэзэгъэ Аулыгъэ Юрэ къызэриIуагъэмкIэ, зыцIэ къетIогъэ акционер обществэхэм яакциехэр ащэжыныху агъэнэ-фагъ. Ащ лъапсэ фэхуыгъэх Фе-деральнэ законэу кIуачIэ зилэ хуыгъэм ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм-

рэ народнэ депутатхэм я Мыекъяуапэ къэлэ Совет ышIыгъэ уна-шъомрэ. Аукционыр шыш-хъэлум щыIэщт. Ар тэрэзэу рекIокIэу, акциехэр защэхэкIэ, бэдзэршыплэхэм бысымыкIэ ялэ хуыщт ыкIи ащ шэпхъакIэхэр ыгъэнэфэнхэки мэхуу. Ау ащ къыкIырэп зэзэгъыныгъэ шIыкIэм тетэу сатыушыплэ чIыплэ-хэр бэджэндэу зылыгъхэр бэдзэршыплэм текIыжыныхэ фае хуыщтэу. Сыда пIомэ осэшхокIэ акциехэр зыщэфыжыгъэхэ бысымыкIэм мылкыу къыллэжын гухэлъ иI нахэ, иахыцэ зыди-

хыщтыр ымышIэкIэ арэп. Ащи изакъоп. Законом зэригъэнафэрэм диштэу бэдзэршыплэхэр гъэкIэжыгъэнхэ фаеу хуыщтыш, а Iофым бысымыкIэм джыри мылкыбэ хилхъащт. Сыдэу щытми, бэдзэршыплэхэм пшъэрылэу агъэцакIэрэр зэмыхьокIэу къэнэжыщт. Энерго-зехъэхэм ауасэхэр къалэтыгъэ-хэш, уасэхэм ахэхьонкIи пшIэ-хэнэп, ау щакIохэмкIи щэфакIохэмкIи ахэм зэхьокIыныгъэшхо къызыдахынэщтыт. Ау бэдзэршыплэхэр нахэ зэтэгъэпсыхыгъэ хуыжэмэ, яамалхэм ахэхьомэ, бгъуитIумкIи нахэ дэгъоу зэрэ-щытыщтыт шэч хэлъэп.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

ГукIэгъур гукIэгъоу къэнэжьи

Цыфыбэ зыхэкIодэгъэ, зэщыгъоныгъабэ къы-зидзыхыгъэ тхьамыкIэгъошхоу Краснодар краим къыпщыхуыгъэм икIэбар къызылтылэсыгъэ тIо-фышIэхэм агукIи апсэки а къыныгъор зэхашлагъ. Къын къызэхуылагъэхэм зэригъусэхэм имызакъоу, пстэуи апэу УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд иIо-фышIэ тисэнэхьатэгъухэм псынIкIэу IэпыIэгъу ятыгъэн зэрэфаер къаIоштыгъ.

Зэрэколлективэу ыгу илыгъэр дэгъоу къыщы-риIотыкIыгъ бэдзэогъум и 10-м пчэдыжым псынIкIэ IофкIэ зэхищэгъэ планеркэм ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипашэу Къулэ Аскэр-бий. Ащ предложение къыхыгъэ зэгурыIоныгъэ ахэлъэу зэкIэми ахыщэ IэпыIэгъу псынIкIэу къэ-уыгонгъэнэу ыкIи тхьамыклагъо къызэхуылагъэ тисэнэхьатэгъухэм яуагъомэ IэпыIэгъу афэху-гъэным фэшI ПФР-м и Къутамэу Краснодар краим щылэм ипрофсоюз организациие фягъэхыгъэ-нэу. Джаш фэдэу игъоу алъэгъугъ тигъунэгъу-хэм IэпыIэгъу афэхуыгъэнымкIэ республикэ про-граммэу агъэнэфагъэм тетэу зы мэфэ лэжъапкIэ ятыгъэнэу.

ЗэкIэми а гухэлтым зыдырагъэштагъэм чэщы-зымафи темышлагъэу, бэдзэогъум и 11-м уах-тэр щэджагъом нэмысыгъэу, сомэ мин 50 къа-уыгонгъ, тисэнэхьатэгъухэм япрофсоюз органи-зациие ахыщэр псынIкIэу лъагъэлэсыгъ!

ГукIэгъур, зэгурыIоныгъэр къын къызыфэкIуа-гъэхэмкIэ сыдигъуи IэпыIэгъушлоу щытыгъ ыкIи ащ тетэу къэнэжьи. ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ иIофышIэ коллективэу зэгурыIожьны-гъэ пытэ зыхэлтым, 2002-рэ илъэсым Хьати-къуаер нэмыкI псэупIэхэмрэ псышхо къызакIоом къызидихыгъэ къыныгъохэм ядэгъэзыжынкIэ опыт зилэ хуыгъэхэм, гукIэгъумрэ зэгурыIоныгъэм-рэ шэпхъэ шхьаIэ афэхуыгъэх.

Зэпыуыгъо афэхуыгъэп

Аужырэ илъэххэм шэны зэрэхуыгъэу, УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд ылъэныкъокIэ кыкIырэ пен-сиехэмрэ пособиехэмрэ ятыгъэнхэм 2012-рэ илъэ-сым имэкъуогъу мазэ зэпыуыгъо фэхуыгъэп. УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд ибюджет кыхэхьырэ пен-сиехэмрэ пособиехэмрэ Адыгеим щыпсэурэ нэб-гырэ мини 181-м, ар зэкIэ республикэм исхэм япроцент 41-рэ мэхуу, араты. А мазэм зэкIэмкIи ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ пенсие-

хэмрэ пособиехэмрэ сомэ миллиардрэ милли-он 236,8-рэ апэуиуыгъэхьагъ. Тызыхэт илъэсым пыкIыгъэ мэзиыхэр пштэмэ, а Iофыгъохэм зэ-кIэмкIи ПФР-м ибюджет кыхэхьыгъэ сомэ мил-лиарди 6-рэ миллион 728-рэ апэлухьагъ.

КъэтымыIожьми шъошIэ мзасэм и 1-м ыкIи мэ-лылфэгъум и 1-м пенсиехэмрэ пособиехэмрэ къазэрэхъоуагъагъэр. Ащи изакъоп. Iоф зышIэрэ пенсионерхэм япенсиехэр, ежхэр кIэмыупчIэхуу, къафалыгъэжыгъэнхэмкIэ пIалъэу къэнэжыгъэр мзэ имыкыу. Шэны зэрэхуыгъэу, шышхъэлум и 1-м ыуж Iоф зышIэхэрэм япенсиехэм къахэхуа-гъэр зыфэдизыр ашIэн алъэкIыщт.

Нэплъэгъум икIырэп

Илъэсищым ежыагъ бюджетым емыпхыгъэ фон-дхэм ахагъэхэрэ страховой тынхэм пэщэныгъэ адызехъэгъэныр УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд иор-ганхэм зэшIуахуу заулагъэр. Ащ хэлэжэрэ пстэ-уми азыфагу зэгурыIоныгъэ илъэу ыкIи зэху-угуфыкIыгъэу япшъэрылхэр зэрагъэцакIэхэрэм ишIуагъэкIэ, зифэшъошэ фондхэм ипIалъэм ехуылэу тынхэр къалэкIэхьэх.

2012-рэ илъэсым иапэрэ мэзи кызэригъэ-лъэгъуагъэмкIэ, ПФР-м и Адыгэ республикэ Къу-тамэ ирасчетнэ счет шIокI зымылэ пенсие стра-хованием тегъэпсыкIыгъэ сомэ миллиардрэ мил-лион 677,5-рэ кыхьагъ. Ар планым сомэ мил-лион 212,7-кIэ нахьыб. Планыр проценти 114,5-у гъэцэкIэжыгъэ хуыгъэ.

ШIокI зымылэ медицинэ страхованиемкIэ Фе-деральнэ фондм ибюджет тызыхэт илъэсым пыкIыгъэ мэзиыхэм сомэ миллион 358-рэ IэкIэхьагъ. Ари планым сомэ миллион 63-кIэ на-хьыб. ШIокI зымылэ медицинэ страхованием стра-ховой тынхэр хэгъэхъэгъэнхэмкIэ илъэс планыр процент 51,7-м нэсэу ащ хэлажэхэрэм агъэцэ-кIэжыгъэ.

ЫшхъэкIэ зыцIэ къыщетIогъэ фондхэм ахэхьэрэ страховой тынхэр къэуыгонгъэнхэмкIэ ПФР-м иор-ганхэм ведомствэ пшъэрылхэр икыу фэдизэу зэрагъэцакIэхэрэм ветеранхэм ипIалъэм пенсие-хэр ятыгъэнхэр зэрэзэхъэгъэщт шIыкIэр ыкIи цыфхэм медицинэ фэлэ-фашIэхэр зэрафагъэ-цакIэхэрэм лъэгаплэу илэщтыр бэкIэ зэрылтыгыгъэр къэпIожьныр имыщыклагъэу къытшIошIы. ЗэкIэри пчыагъэхэм нафэ къашы.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипресс-къулыкъу.

Шъон пытэхэм ахагъэхьагъ

ИщыкIэгъэ шъыпкыэу щыт законопроектхэр къамыгъэхьы-хуу, ахэмыплъэхуу илъэс пчыагъэ хуыгъэу зэрэщылхэм цыфхэм бэрэ игугъу ашIыми, аужырэ илъэс зытIум Къэралыгъо Думэм гъогурыкIоным ишапхъэхэмрэ шъон пытэхэмрэ анэмыкI Iоф имылэжым фэдагъ. ГушыIэм пае, гъогурыкIоным ишапхъэ-хэмкIэ кIэу агъэнэфагъэхэм зы-дегъэштэгъуаехэр къахэтэкъу-кых пIон плъэкIыщт. Мары джы кIуачIэ иIэ хуыгъэ номеру 218-ФЗ зытетэу аштэгъэ Законэу «Алкоголь продукциер къыдэ-гъэкIыгъэныр ыкIи IугъэкIы-гъэныр къэралыгъом зэригъэна-фэрэм ехыллагъ» зыфиIорэм зэхьокIыныгъэхэр фэзышIыгъэ-хэм. Ащ зэригъэнафэрэмкIэ, джы пивэр алкоголь зыхэлъ про-дукциехэм ахэхьэ ыкIи ащ елты-тыгъэу ащ икыдэгъэкIыны ыкIи иIугъэкIын шапхъэу пылхэр нахэ агъэпхъэшагъэх.

Законом зырызыщэ шIыкIэм тетэу пивэр зыщыIуагъэкIы ыкIи зышагъэфедэ мыхуыщт чIыплэ-хэм ахигъэхьагъ. Джы алкоголь продукциер ащыIуагъэкIын фит-хэп:

— кIэлэцIыкIу, еджэплэ, ме-дицинэ учреждениехэм, спортым епхыгъэ объектхэм ыкIи ахэм ялэгъо-благъохэм;

— общественнэ гъэшхэным ипредприятиехуу ачIэтхэр ыкIи ащ фэдэ фэлэ-фашIэ зыгъэцакIэ-хэрэр хэмыхуу, культурэм иор-ганизациехэм;

— общественнэ транспорт лъэпкIэ пстэхэми, автомобиль-хэм гъэстыныпхэр зышарагъэ-хьорэ станицехэм;

— оптовэ ыкIи зырызыщэ бэдзэршыплэхэм, вокзалхэм, аэропортхэм, нэмыкI чIыплэхуу цыфхэр жугъэу зыщызIу-

кIэхэрэм ыкIи тхьамыклагъо къызыщыхуун ылъэкIыщтэу алыгъэхэрэм;

— кощыхэзэ сатыур зэхэзы-щэхэрэм.

Зыныбжэ имыкыгъэхэм пивэр аращэ зэрэмыхуыщтыр законом хэушхьафыкIыгъэу егъэнафэ. ЗыгорэкIэ щэфаклом ныбжэ икыу имылэу сатыушIым къыщы-хуыгъэмэ, ар зыщыщыр къэзы-ушыхьатырэ тхылыр ригъэлъэ-гъунэу игъо къыфиллэгъун ылъэкIыщт. Роспотребнадзорым и ГъэлорышIаплэу Адыгеим щы-Iэм ипресс-къулыкъу къызэрэ-щаIуагъэмкIэ, шапхъэхэр зы-укъохэрэр ахыщэкIэ шIуклаеу агъэпхъэныгъэ алъэкIыщт. Граж-данхэм сомэ мини 3-м къыщы-ублагъэу 5-м нэсэу, IэнэтIэхьэхэ-хэм 10-м къыщыублагъэу 20-м нэсэу, юридическэ лицэхэм мин 80-м къыщыублагъэу 100-м нэ-сэу тазыр атыралхьащт.

Пивэм иIугъэкIынкIэ ашIэ мыхуыщтхуу ышхъэкIэ къыщы-тIуагъэхэр зыукъуагъэхэм УФ-м административнэ правукъоны-гъэхэмкIэ и Кодекс истатъяхэм атэгъэпсыкIыгъэу администра-тивнэ пшъэдэкIыжэ арагъэхьыщт. А статьяхэм агъэнафэ тазыр ателхьэгъэнэу ыкIи IуагъэкIырэ продукциер аIыхыгъэнэу.

Законом ыгъэнэфэрэ шэп-хъакIэхэр амыукъонхэм ыкIи къын къызыфамыхьыжыным фэшI зыцIэ къетIогъэ уплъэкIу органым сатыушIхэм игъо афе-лэгъу алкоголь зыхэлъ продук-циер зыщыIуагъэкIырэ отелхэр хэушхьафыкIыгъэу агъэпсын-хуу ыкIи сатыур зырагъажьэ-рэмрэ зауыхэрэмрэ яхыллэгъэ къэбархэр щэфаклохэм алызы-гъэлэсыр мэкъэгъэлухэр агъэ-федэнхуу.

(Тикорр.).

ЗИГЬО ШЪЫПКЭЭ ХЪУГЭЭ ЮФ

Сыдиггьо зэшлохыггээ хъуцта?

Мыекьюапэ иурам шъхалэу Краснооктябрьскэм цыфхэм тхыпшырэ шальэгүра хъэ зэфэшъафыбэ зэхэтэу кырыклохэу? Ахэм гьогурьклохэр ащэщынэх, къадаухэ, нэплэггүм екыфэхэ гумэклыггьом кыбгынэхэрэп. Ахэр хыабзылхыу купхэр арых. Адэ тучан е шхэлэ гупэхэм, бэдээршыплэхэм ялыщанлэхэм ащыплэггүхэрэ хъэ жьуггэхэр хэт иеха? Сыдиггюа хъэ шъхэрыклохэу цыфхэр шынэггьо чыплэ бэрэ изыдзэхэрэ тиурамхэм затеклодыкыштытхэр, тицагүхэм задэклодыкыштытхэр? Бэ джахэм афэдэ упчлэ зэфэшъафэу тилъхьанэ кьэуцүхэрэр.

Мы юфыггьор тлоу зэголь мэхьу. Апэрэр хъэхэр шлу зыльэггүхэрэр, ахэр зицагүхэм-

рэ зиунэхэмрэ ащызылыггэхэр арых. Ахэм зэралыггьорэмклэ, псэушъхьэу тичыгу кыте-хьаггэм ыпсэ хэпхыныр зыкли кьеклүрэп, хьэр сыдиггюи цыфым иньбджэггүзэ кырыкло. Ятлонэрэхэм тиурамхэмрэ тицагүхэмрэ шынэггьончэггээ чыплэхэу шытынхэ фаеу алгытэ, зыми фэмыггээзэггээ хъэ шъхэрыклохэм уз шынэггьо зэфэшъафхэр цыфхэм кьафахын зэралэкыштытхэм, сыдиггьорэ уахьти ахэр цыфхэм яцэкхэнхэм ищынаггьо зэрэщылэм арэггюазэх. Арэу шытми, аужырэ илээсхэм зэклэ цыфхэр зэкьозыггюуцаггэхэр зы гүхэлъ гьэнэфаггэ — а юфыггьом ифэшшошэ мэхьанэ кьэралыггьо органхэм ратэу гьэпсыггьэныр ары.

Клэклэу кьэплошггэм, зэклэри зыфахэр зыми имые хъэ ыкли чэтыу шъхэрыклохэу цыфхэр бэрэ гумэклыггьо чыплэ изыдзэхэрэр кьэубытыггьэнхэр, ахэм ащышхэр зылыггьынхэу фаехэм ятыггьэнхэр, вакцинация ыкли стерилизация шыггьэнхэр, ищыклаггэ зыщыхьурэм кьэмыушыжынхэу гьэчъыеггьэнхэр ары. А пстэур зэшлозыхын зыльэкыштыт учреждение джы нэс республикэм итыггээп. Адыгеим мэжью-мэщымклэ иминистрэу Юрий Петровым кьызэриорэмклэ, бюджет учреждениеу Адыгэ кьэралыггьо опытно шэкло хьызмэтшланлэу «Элота» зыфилоу яминистерствэ кьыфэлорышлэрэр зэхашаггэ. Ащ пшгьэрыль фашыггэ республикэм кьыггэггунэрэ чыплэм зыми имые хъэ шъхэрыклохэу итхэмклэ хабзэу шылэм тетэу юфыр зэшлуихынэу.

— Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет унашгюу «Унэггьо псэушъхьэ шъхэрыклохэр кьэубытыггьэнхэм ыкли

лыггьыггьэнхэм афэггэхьыггэ» зыфилоу 2012-рэ илээсым имэлылфэггюу мазэ ыштаггэм кьызэрэшилорэмклэ, а юфыггьор зэшлохыггьэныр тэ пшгьэрыль кьытфашыггэ, — ело ыпшгэкклэ зигуггюу кьэтшыггэ кьэралыггьо организацииу зэхашаггэм пащэ фашыггэ Юрий Шумаковым. — А унашгюм тетэу хъэхэу ыкли чэтыухэу зыми фэмыггээзэггэхэу урамхэм атетхэмрэ шаггүмэ адэтхэмрэ ядггэубытыштытх. Ахэм ахэфэх цыф зымыггүсэхэу, шгьо пшгьэрыльхэр зымылэ хъэхэу урамхэм атетхэр, чыплэ зэфэшъафхэм ащальэггүхэрэр.

Ащ фэдэхэу аубытыштытхэм сыда арапэсыштытхэр? Мы упчлэм джэуап кьыритыжггээ Юрий Шумаковым кьызэриорэмклэ, хъэу аубытхэрэр зэрэщлэлэштхэ пунктыр Мыекьюапэ ичылплэу шэкло хьызмэтшланлэм кьыггэггунэрэм мэзишым кьыклоцл шаггэпсыштыт. Тызыхэт уахьтэм аукцион шыклэм тетэу а юфшлэнымклэ ящыклэггэшт транспортым илоф зэшлохыггьэным ыуж итытх. Джащ фэдэу специальнэ пкыггьохэу хъэхэр убытыггьэнхэмклэ ящыклаггэхэр кьызлэклаггэхьэх. Аналэ зытыраггэтхэрэм ащыщ техникескэ амалхэу аггэфедэштхэр хъэхэу кьаубытхэрэм шгьобж атырамышгюу гьэпсыггьэнхэр. Учреждением илоф шызышлэшт пчъаггэр аггэнэфаггэ, ахэм ветеринар врач ахэтын зэрэфери кьыдалгытаггэ.

Хъэу аубытхэрэр зэрэщлэлэнхэу аггэпсыштыт чыплэм ахэр щалыггэхгээ ашлэмэ, унэггьо псэушъхьэхэм якьэушгюмэн пылхэм ягуапэ хьунба? Мы упчлэми джэуапэу Юрий Шумаковым кьыритытхэрэр арэуштытэу а юфыр гьэпсыггьэным ягуапэу зэрэдыраггаштытхэр ары. Ащ даклоу кьыхеггэшы

хъэхэр алыггэхэ зыхьукклэ, ахэм ащышхэр алызыхынхэ шымылээу уахьтэ зытешлэкклэ, япсауныггэ изытет зауплэклүрэм мыбзаджэхэу кьызычлэккы-хэкклэ, ахэр стерилизация шыггьэнхэ, атхыаклүмэхэм ар кьэзыушыхьатхэрэр апылхьэггьэнхэ зэрэфаер. А пстэум ыуж ахэм афэдэ хъэхэр атлупшыжхгээ ашлэшт, фае шылэми ратыштыт.

— Лъэлу зэфэшъафэу кьытфаклохэрэр зыдэтгхэрэр журнал ти, — кьелуатэ Юрий Шумаковым. — Мыекьюапэ дэт еджэплэ пстэуми, ТОС-хэми зэпхыныггэ адыти. «Чыплэ стырхэм» яхьылэггээ кьэбархэр зэтэггашлэх. Анахьэу тыналэ зытетхэр хъэ шъхэрыклохэр бэу зыщызэрэуэггюихэрэ, джащ фэдэу хъэхэмрэ чэтыухэмрэ цыфхэм зэхаггюаехгээ зышцаггэшххэрэ чыплэхэр арых. Кьалэм иадминистрация зээггьыныггэу дэтшыггэм кьыделгытэ зыми имые хъэхэмрэ чэтыухэмрэ шаггүхэм шафэсакынхэу ыкли шаггэшхэнхэу кьезэггьхэрэм ежхэм ямылхьукклэ ахэр зэкклэ вакцинация араггэшлынхэ, зэпхыныггэ зэрадырлэшт телефон зыхэтхэр хъэхэм апшгэхэм аралхьанхэ зэрэфаем.

Юрий Шумаковым кьызэрилуаггэмклэ, хъэ ыкли чэтыу шъхэрыклохэр зышцаггюиштытхэ чыплэр хъазыр зыхьукклэ, цыфхэм кьэбархэр алгызыггэлэсыхэрэ амалхэмклэ зэкклэми макгэ араггэлуштыт, джащ фэдэу ятелефонхэу зэрафьтештытхэм яномерхэри кьыхау-тыштытх.

Хъэ ыкли чэтыу шъхэрыклохэм ялоф зэшлохыггэ зыхьуштыт уахьтэм ашлуабэ дашлэу цыфхэр ежх.

ЛНХЪУСЭЖЬ
Хьаджэсэртбий.

УАХЪТЭМРЭ ЦЫФЫМРЭ

Японцэхэм зафаггьадэ

Я XXI-рэ лэшлэггюклэм инэшнэ шъхалэмэ ащыщ шылакклэм изытет нахьышлүклэ зызэрэзблихьэрэр. Джырэ лъэхьан фэдэу цыфхэм зэкклэ зэраггьотылэггьэу кьыхэккыггээп. Тиреспубликэ икьэлэ шъхалэу Мыекьюапэ пштэмэ, унаггьо пэпчэ плэми хьунэу машинэ ил, кьэлэ урамхэм ащычечгэрэ автомобильхэр хэпшыклэу мы аужырэ илээс зыхы-зыблым лэккыб кьэралхэм яаных фирмэ дэггүхэм кьашашырэ закклэ. Бзылфьыггэхэми гу кьызлэпашыхьаггэ, джы ахэри — ныбжыкклэ дахи, нахь ныбжэ зили рулым лүтхысхьаггэх. Ау ахэм яфыклэрэ хьулфьыггэхэм яфыклэрэ псынклэу зэхэофы. Бзылфьыггэхэр гьоггү зэхэккыплэ чыплэ инхэм тлэккы гузэжгюггюу ащыхэфэх — зыдаггэзлпхэр ашлүзэхэккыакклэ е маклэу заггэззэ ераггэу ежжыжы, зыкырыухэккы, сабий клоггакклэм фэдэу клатхьуш, мачгэх. Ахэтых теггэпсыхьаггэхэри а юфым.

Ау нэбгырэ минишггэрэ

тлоккышггэрэ фэдиз зыдэс кьалэм шыпсэурэ пэпчэ миллион зытлү е минишггэ пчъаггэ ял пшлэшлэ, нахь хэккыплэ лэрыфэгггюм еусаггэх. Жьи, кли кушъхьэфачгэм нахь зыфаггэзаггэ. Ащ кьыхэккы, машинэ гьоггүхэм ямызакгюу, лъэсгюгүхэр, гьэпсэфыплэ гупчэхэр нахь шынаггьо хьуггэх. Бжэпчл кьэуаггэ плонэу, зым ыуж, зыр итэу клэли, пшгашыи тхэжхэу кьалэр кьызэпачгыхьэ. Мыггэ анахьэу кушъхьэфачгэ кьэжжэггакклэмэ атесхэм япчъаггэ хэхьаггэ.

«Сыда ар зытэхьухьэрэр, кьызыхэккытхэр?» плэмэ, джэуапыри гьотыггюаеп. Лэпкэ-лэпкыхэм кушъхьэфачгэм илоф араггашлэ, арыштыт, пхэхьоштыт, узэккыфэ, уеггэоды, спортивнэ шгьошэ дэггюи уитыштыт. Ятлонэрэмклэ, японцэмэ афэдэу, утхэжггюу жьы кьабзэр кьыплүфафэу, кьыпшызэкклэпшггюу узыфаем орорэу унэсыштыт, ящэнэрэмклэ, гьэмэфэ гьэпсэфыггюу уахьтэм ащ фэдэ кушъхьэфачгэр пшиз пхэзыггэхьорэ транспорт. Анахьэу ныбжыкклэ псынклэхэм

икьун фэдизгюу яспорт амалхэр ащклэ аушгэтытх: мары кушъхьэфачгэ жгюу-жгюу-жгюу сшхьэ пыхьэрэм фэдэу кьызлэчгьыггэ сшлэшлэ, шы гьэсэггэшлүм ыпэрэ лэккыуитлүр кьызэримылэтынэу нэрэ-лэрэм азыфагу ыпэрэ шэрэхьыр кьыплэти, ыпэкклэ шлүклаггэу пклаггэ, ичыи,

ипкли зэхэтэу, кьэлгэггюж-кьэмылгэггюжгюу чыжгэ хьуггэ. Пшгэшгэ ныбжыкклэ купхэми ар дэдэр яфыклэ. Сенэггюе кушъхьэфачгэ тесыныр, кьэфэккыныр мы илээсым нэшнэ шъхалэу кьыздиштаггэкклэ. Тлэккы шыклэялоу зызггэпсыхэрэр ахэтми, псауныггэмклэ ар

дэггюу нахь дэп. Джы гьоггүшхо зыпчыггьохэми, лъэсрыкло гьоггубггүхэми, ахэр кьыомыутэккыным нахь зыщыбдзыен, уфэсакын фаеу мэхьу улггэсми. Ау етлани агукклэ тхэжхэу ныбжыкклэхэр кьызэречэккыхэрэм уимыггэггюшлон плэккырэп, «сыда, Мыекьюапэ Токио нахь джэ?» уеггало. Ухэтми, уахьтэм зыкышщемыггьанэмэ нахьышлү.

ДЗЭУКЪОЖЬ
Нурет.

Адыгабзэм изэгъэшIэн ишъыпкъэу пылъыгъ

Мэрэтыкъо Къасимэ филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор, Адыгэ Республикам шIэныгъэхэмкIэ иофышIэшху, шIэныгъэхэмкIэ Дунэ Адыгэ Академием иакадемик, Адыгэ Республикэм иинституту КIэрэщэ Тембот ыцIэкIэ щытым адыгабзэмкIэ иотдел ипашэу илъэсыбэрэ Иоф ышIагъ, щыIагъэмэ джы илъэс 77-рэ хъуштыгъэ, ау шIэхэу дунаим ехыжыгъ. Илъэс 40-у наукам зыщылэжыгъэм хэмыкIокIэжын лъэуж адыгабзэм изэгъэшIэн-икъэтхыхъан къыщигъэнагъ.

Мэрэтыкъо Къасимэ ышIагъэм, гъэхъагъэу наукам щыриIэм уакъытегушылэн зыхъукIэ, тхылъ псаукIи икыоу къипIотыкIын плъэкIыштэп. Ары иофшIэгъухэри, иныбджэгъухэри зэрежагъэхэри. Ахэм Мэрэтыкъо Къасимэ зрафыштыгъэр къыраIотыкIэу ащ ехылаIагъэу шIэжъ тхыгъэхэр аугъоигъагъэх, ау къыдэкIынэу хъугъэп. Ащ къыхэкIэу ытхыгъэмэ тызахэплъэжым, къыраIолIагъэхэм нэлуасэ зызафэтэшым, тигушылэ фабэ фэтымыгъэзэн тлъэкIыгъэп. Къасимэ адыгэмэ «щу хъуштыр шкIэзэ къэошIэ» зыфалорэм фэдагъ. ИцIыкIугъом къыщегъэжыагъэу адыгабзэр шIу ыльэгъоу ригъэжыагъэ. АщкIэ лъэшэу зишIуагъэ къэкIуагъэу ежъ ыльыгъэщтыгъэр ублэпIэ классхэм ащезыгъэджагъэу, адыгабзэр шIу езыгъэлэгъугъэу Пэрэныкъо Исмахил ары. Иархивхэм тызахэплъэм, ублэпIэ классхэм къащегъэжыагъэу стих цыкIухэр ытхыныр икIасэу къызэрэтэджыгъэр къэлъэгъуагъ. Ахэм ахэтхы поэмэ цыкIухэм апэблагъ пIоми хъунхэр. ЕджапIэм щеджзэ литературнэ кружок зехищэгъагъ, ащ хэтхэм атхыхэрэр Iэпэрытхэу къыдигъэкIыштыгъэх.

Арышъ, Мэрэтыкъо Къасимэ иныдэльфыбзэ шIу зэрилъэгъурэр къызыгъэнэфагъэр икIэлэгъум щегъэжыагъ. ПшIэнэу шытыгъ адыгабзэм ишIэныгъэ зэрэрипхыштыр. ЕтIани гъэшIэгъоныгъэр Иоф дэзышлагъэхэми, деджагъэхэми къызэраIожырэмкIэ, шэн рэхъат иIэу, ышIэнэу ригъэжыгъэр гъунэм нигъэсэу, къэбзэ-лъабзэу, ымакъэ мыIэ-тыгъэу, шыабэу гушылэу, удэгущылэ пшIоигъо зэпыгъэу, узэригъэрэзэщтым ежыри ыгукIэ фэшагъэу зэрэщытыгъэр ары. Мары ащ ехылаIагъэу деджагъэу, гъэзетым Иоф щыдэзышлагъэу, журналист цIэрыIоу ЛIэхъусэжъ Хъаджэрэтбий щитхырэр «Адыгэ макъэм»: «Псаоу къытхэгъэжыгъэмэ илъэс 70-м ыныбжыкIэ тыгъуасэ (мэкъуогъум и 7-м, 2005-рэ илъэсым) нэсыштыгъэ. Илъэс 50-м ехум ныбджэгъу хъалэлэу силэгъэ Мэрэтыкъо Къасимэ непэ гушылэгъу сшIынэу зэрэсымыгъотыжырэм, пкIыхъапIэ фэшъхъафкIэ зэрэсымылэгъужырэм чIэнэгъэ ин сигъэшIыгъэ... Илъэс 50-м ехъоу тызызэрэшIэщтыгъэм зэ нахъ мыхъуми сыгу хигъэкIыгъэп, мыхъун гушылэ къысылуагъэу къэсшIэжырэм».

«Адыгабзэм илъэгапIэхэм зэрэнысыгъэм, тхылъ пчъагъэ къызэрэдигъэкIыгъэм, филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор зэрэхъугъэм, профессорыцIэ ыкIи академикыцIэу къызэрэфэгъэшъошагъэм арыпагъу зыкIи гуцаф сигъэшIыгъэп. Апэрэ мафэу тидунэ нэф тызышчы-зэIукагъэм къыщегъэжыагъэу 2004-рэ илъэсым къынэсэу ныбджэгъу дэгъу дэдэу сиIагъ, — лъегъэкIуатэ игушылэ журналистым. — Къасимэ шэн

гъэтIылыгъэ иIэу, гукIэгъушхо хэлъэу щытыгъ. Иахылы-хэмкIи, иныбджэгъухэмкIи цIыфышIу дэдагъ. Ныбжыи гужыгъэу, ымакъэ Iэтыгъэу гушылэгъэу къэсшIэжырэм... Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» илъэс пчъагъэрэ щылэжыагъ. Ащ ишIогъэшхо къэкIуагъ адыгабзэр куоу зэригъэшIэ-нымкIэ».

Ащ фэдэу Мэрэтыкъо Къасимэ ицIыфыгъэ дахэкIэ къытегушылэнэу узIукIэщтыр макIэп. Адыгабзэр зэрикласэр зашIэм, АРИГИ-м Иоф шишIэнэу, ученэ секретарэу къырагъэблагъэ, адыгабзэм иотдел ипашэу илъэсыбэрэ щэлажэ, ау зыкIи щыгъушпагъэп ишIэныгъэ лъыгъэкIотэныр. 1965-рэ илъэсым аспирантурэу СССР-м бзэшIэныгъэмкIэ иIэм чIэхъэ, филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Къомэфэ Мухъадин иIэпыIэгъоу кандидатскэ диссертациеу «Служебные части речи» зыфиIорэр етхышъ,

къегъэшъыпкъэжы. Мыекъуапэ къэкIожышъ, адыгабзэмкIэ отдeлым ипашэу бэрэ мэлажэ, бзэм иушэтын, научнэ статьяхэм Иоф аде-шIэ, шIэныгъэлэжыхэм язэIукIэхэм доклад гъэшIэгъонхэр къащешIых. Къасимэ сыкIыгъоу ащ фэдэ конференциехэм таздыхэлэжыагъ, анахъэу чIыпIацIэхэм, цIыфы-цIэхэм яхылаIагъэхэу докладхэр Москва, Тбилиси къащишIыштыгъ, укIыгъоу доклад укъеджэныр дэгъугъэ: къапIорэм адрэ шIэныгъэлэжыхэр фиIгъэблынхэу упчIэ гъэшIэгъонхэр къытыштыгъэ, къыбдеIэ-штыгъэ. Дэгъоу къипIотыкIыгъэу, укъэгущыла-гъэу конференцием хэлажыхэрэм уаригъэлъэгъуштыгъэ. Ащ нафэ

къышIыштыгъэ шъугъон шэн зэримылагъэр, ыгу зэрэкъэ-бзагъэр. А общественнэ Иофшхоу ышIэрэмэ акIыгъоу темэ хэхыгъэхэми адэлажэ-штыгъэ — чIыпIацIэхэмрэ глаголхэмрэ. Адыгабзэм игла-гол ишъошэ зэхэлъыкIэки, имэхъанэки, адрэ гушылэхэу гушылэхуыгъэм хэтхэм зэряпхыгъэмкIи шIыкIэ гъэнэфа-гъэхэр иIэх. Ахэм афэгъэхы-гъагъ «Вопросы строения глагола в адыгских языках» зыфиIоу ытхыгъэр, 1985-м Дагъыстан докторскэ диссертациекIэ къышIыгъэжыпкъэ-жыгъэр. Ащ буж адыгэ чIы-пIацIэхэм (топонимхэм) якъэ-тхыхъан Иофшхо дишIагъ; япчъагъэкIэ минишрэ шъи-тырэм ехъу ыгуыгъэ. Ахэр тхылъ шъхъафэу Мыекъуапэ, Москва шэ къащыдигъэкIы-гъэх. А гушылалэр зэкIэ Уры-сыемкIэ топонимхэр ззыгъа-шIэхэрэм осэшхо фашы.

Мэрэтыкъо Къасимэ бзэм ехылаIагъэу Иофшлагъэхэр зэ-

ригъэхъазырхэрэм дыкIыгъоу, ахэр еджапIэхэм зэрашъагъэ-шIэшт шIыкIэхэри щыгъуп-шэщтыгъэхэп.

Адыгэ къэралыгъо универ-ситетым адыгабзэкIэ лекцие-хэм къыщеджэщтыгъэ, къэра-лыгъо экзаменхэр алахыным-кIэ ГАК-м итхъаматэу бэрэ къедгъэблагъэщтыгъэ. АщкIэ иофшIэнхэр Iэдэбышхо хэлъэу зэшIуныштыгъэх. Гушылэлэ зэфэшъхъафхэр ытхыгъэх. Ахэм ащышхы «Урыс-адыгэ гушылалэ» зыфиIоу том пчъа-гъэ хъурэм игъэхъазырын, «Урыс-адыгэ педагогиче-скэ гушылалэ» зыфиIоу про-фессорэу Шорэ Ибрахымэрэ Мэрэтыкъо Маргаритэрэ игъу-сэхэу ытхыгъэр, я 8 — 9-рэ классхэм апае ыгъэхъазыры-гъэ учебникхэри, ахэм анэ-мыкIэхэри.

Мэрэтыкъо Къасимэрэ ишъхъэгъусэрэ унэгъо дахэ алэжыгъэ. Джы ахэм апIу-гъэхэу Асель Москва элект-ронщицэу Иоф щешIэ. Акъоу Иляс апшъэрэ шIэныгъэ зэ-ригъэгъотыгъ, Мыекъуапэ «и Водоканал» иучасткэ Иоф ще-шIэ, сабий дахэхэр епIух.

Мэрэтыкъо Къасимэ гъэ-хъагъэу иIэр ащыгъушпэрэп ыкIи ащыгъушпэрэщтэп. Ахэм хабзэми осэшхо афишIыгъ: Адыгэ Республикэм шIэ-ныгъэхэмкIэ иофышIэшху, Дунэ Адыгэ Академием хэт, общественнэ организациябэмэ ахэтыгъ.

Непэ Къасимэ тхэмытыжы-ми, тшыгъушпэрэп, цIыфыгъэ-зекIокIэ дахэ илагъ. Ежъ ымы-гъэшIагъэр ибынхэм, ахэм яльфыгъэхэм, ишъхъэгъусэу Маргаритэ агъэшIэнэу тафэ-лалэ.

БЛЭГЪОЖЪ
Зулкъарин.

Филологие шIэныгъэхэм-кIэ доктор, профессор, бзитIушIэныгъэм и Ла-бораторие ипаш.

ТИНАХЫЖЪХЭМ КЪАДЕКИОКЫРЭ КЪЭБАРХЭР

Дэгъу зэIукIэ щыIагъ

Пчэнэхъо лIыжъ дэгум пчэн-хэр ыгъэхъоу мэзчапэм Iутыгъ. Пшъыгъэти, зэтIысым, ымы-шIахэу шъхъаукъагъэ. Къызы-дэуае — пчэнхэр щылэжы-хэп. МодыкIэ кIуагъэ, мыдыкIэ кIуагъэ — тыди щылэхэп. Чыг-гэежым дэкIуайи зиплъы-хъагъ. Цыф закы горэ жъоу мэгъунэ гужбгом итэу ынэ къыпэкIэфагъ. Пчэнхэр, зы-горэкIэ, ыльэгъугъэмэ еуп-чIынэу ежыи кIуагъэ.

— Гъэбэжъу огъот! Зыго-рэкIэ мы лъэныкъом къыкIы-гъэхэу сипчэнхэр пIэкIэлъэ-гъогъэнхэ? — ылуи еупчIыгъ. ЖьонакIори дэгъути, «Мы зэкIэ непэ ужъагъа?» — ело шIошIыгъ.

— Хъау, мэфитIу хъугъэ сы-зыжъорэр, непэ мары нылэп сыжъуагъэр, — ылуи IэкIэ къыгъэлэжыагъ.

«МышкIэ къыкIхи, модэ кIуагъэх», — елоу пчэнэхъо дэгум къыгурылуи, лIыжым зыдигъэлэжыгъэ лъэныкъом-кIэ зэкIом, ипчэнхэр къыгъо-тыжыгъ. «Мы лIыжъэу си-пчэнхэр къэсэзыгъэгъоты-жыгъэм «тхъауегъэпсэу» горэ есIожын», — ылуи, пчэна-хъом пчэнхэр жьонэкIо лIыжъ дэгум къырифылаIагъэх.

— Тхъамэтэ маф, сипчэнхэр къэсэбгъэгъотыжыгъэх, тхъа-уегъэпсэу, мы пчэн лъэшэ цы-кIур осэты, — рилуагъ.

«Пчэным ыльакъо оры зэ-пызыутыгъэр», — ело шIошIи, жьонэкIо дэгур къэштагъ.

— Уипчэнхэр слъэгъугъэ-хэп, сшIэрэп сэ уипчэн ыльакъо зэпызыутыгъэр, — ылуи зи-ухыжъэу фежыагъ.

Зым «осэты», адрэм «сэ-рэп» ылоу зэнэкъокъоу щытхэ-зэ, жьонэкIо дэгум иныо дэгу мэщIус къыхыи къылухъагъ.

Пчэнэхъо дэгум ащ зыфигъа-зи рилуагъ:

— УилIыжъ пчэнхэр къызэ-рэсигъэгъотыжыгъэм пае мы пчэн лъэшэ цыкIур есэты шъхъае, сIихэрэп. — Сыры-разэу есэты, — ылуи ыбгъэ те-Iэбэжыгъ, лIыжыми Iэ фи-шIыгъ.

Ныо дэгум ащ къылуагъэр ежъ зэрэфаеу къыгурылуагъ: «УилIыжъ Iэе дэд, сэ къыздэ-кIожъ». Ныом укIыташъо къы-зытыригъауи къыриложыгъ:

— Сызэпшъашъэгущэми

тыдэ ушылагъ, сызэпхъужы-гушэми тыдэ ушылагъ? Джы мы лIыжъ тхъамыкIэр гум къысынэни сыдэуштыгъэ сы-къыбдэкIожын?

«ТитIуи тыфаеп», — алоу къыгурылуагъ пчэнахъом.

— Шъуфэмыемэ, шъуфаеп, хъатыр горэ сшIэн слогъагъэ нахъ, а пчэн лъэшэ цыкIур тэри тфэшхыжын, — ылуи пчэн лъащэр ыпшъэ къыди-гъэтIысхыи, адрэ пчэнхэри къырифыжыжыхы, лIыжъ дэ-гумрэ ныо дэгумрэ къылы-плъэхъэ пчэнэхъо дэгур къы-лукIыжыгъ.

Къызытхыжыгъэр
ХЪАУДЭКЪО Сар.

къ. Мыекъуапэ.

Тыгъэнэбзый

Гъэмафэр тхъагъо!

Гъэмафэр гушлубзыу, чэф, охътэ дышгъэ дэд! Нэфылтэр кызырээккычэу, тыгъэр зэпэшлэтыжъэу чым кышхъащэккуатэ: фабэ ыккы нэфынабз; псыхэр кьаргъох, стырых, мэзыр шхуантлэ, дэнэ кьэтаб, чышлэтыжъап. Ккэлэцкыкхуэм яклас лъэшэу псыхъори, мэзыри — уащыджэгунклэ ахэр боу тхъагъох. Псыхъом — уегъэ-кьабзэ, пхегъахъо, мэзым — уегъахъэ — пыржъыйи, мыйи, кьужыи, шхъомчи, дэжъыйи, ппырыпкыжыкыбзэхуэ шэтрэ цыккыкхуэм исхэри хъоу хэтых. Мэзым шэпсэхуэ хъаккы-кьоккы зэфэшхъафхэри — баджэ, тыгъужыи, тхъаккыкхуэ зыфэллоштхэри, анахъу мэзыр зыгъолур пчэдыжыпэр ары — ащ зэдырагъаштэу бзыухэм ордэ кызырээчалорэм зэ нахъ мыхъуми уедэлугъа? Бзыубэу ащ хэхэм ацлэхэр, яшкыккыкхуэ ошлэхэ? А зэккы, зэккы дунэе псау мэхъу.

Гъэмафэр ары ащ фэдиз

тхъагъор зэпхыгъэр, охътэ чэф, охътэ дах ыккы чъэр. Нэрэ-лэрэм, ухэтми, уемыплэккызэ еккышъы; уашъуи, чыгуи, тыгыи, мэзи — пстэуми бжы-хъэм зыфагъазэ.

Адэ бжыкхъэ лъэхъаныр таш фэда, ккэлэцкыкхуэр? Ккыт-фэшъутх е сурэт цыккыкхуэ а уахътэм диштэхуэ (амал зилэхэм) кьэшъушыкхы ккыт-фэжъугъэхъых.

ПШЫСЭР ЗИККАСЭХЭМ АПАЕ

Атэкъэ шхъэщытхъужь

Чэткьуртэр ичэт-жыкхуэр кьэтэккы-кыгъэу шагуккыккы чэунэзым шэупхъэ. Ицкыкхуэр егъасэх фыгуцэр кьагъотэу. Ахэр кылыгъэуи Атаккэр кьаккырыхъагъ.

— Олахъэ мыхэр огъэхъаулыхэм, мыжъогъэчъыгъэм сьд кышхъагъотына, пккэнчъэу огъэшъых. Неккы ащ нахъи мэзым, мыхъуми чэтжыкхуэми кьэккырэ лэшлугъаккырэ алуфэн.

— Шыпккы, мэзыр — мэзы, ар нахъышл, ау ащ шыщынагъу, — ылуагъ Кьуртэм. — Бгъэжыкхуэр кызыбыбккы зэккы сищыкхуэр ыхъыштых.

— Мыдэ мыщ ылорэ! Сэ сышъуи-гъу-сэмэ, мыхъун кышхъушышлэштэп, неккы, — ылуагъ Атаккэм. — Моу зэ зы-заккы фэлэккышхъыгъэм зыккырэгъэлъагъу! Езгъэлъэгъун джашыгъум чэтжыкхуэр зэ-рихъыштыр!

Чэткьуртэм ышлэшъ хъугъэ кылуагъэр, мэзымккы эзэрэщъагъэх. Апэрэ ппыры-пышхуэм анэсыгъэ кьодыгъэх ынэрэ ылурэ кыккырэ Бгъэжыкхуэр кызыгъагъэм.

— Къу-къу-къу! — штагъэу ылуагъ Атаккэм, бэрэ емыгушхысэу куандэм зы-хидзагъ.

— Цып, цып, цып, сицкыккыжыкхуэ, шлэхуэ Ошлэ, ушыгъуаза?

ыбгъэккы зэрифызылэхы, чыгуи зыри-гъэпкыгъ.

Бгъэжыкхуэр мы чыплэм заулэрэ шыхъар-зи, гу кьалымытэу лубыкыжыкхуэ. Атаккэр джыри бэрэ куандэм хэсыгъ, кыккыопкыи шынагъор зэрэщымылэжыкхуэр ышлэшъ зэхуэм, зытхыпкыи, пагъу гъэхъ-унэм кыиуцугъ.

— Сьд, Атэкъэжъ? — ылуагъ Чэт-кьуртэм, — мыхъэр бгъэхъэштэу плэзэ, Чэтым фэди ухъугъэп!

— Умыдыс, Чэтыр! О сьдым фыуи-гъэшлэна блэккыгъэ гъатхэм а Бгъэжыкхуэр сэ сызэрээхыцунтхъэгъагъэр. Зэрэслэ-гъоу кьэсшлэжыкхуэ лэешхор — зызгъэ-былгыгъ. Ау сэ ащ зыккыи сыщышхы-рэп...

Ухэтми имыгъэу умылгъатэм, пфэмы-лэккышхуэр унашлэ темыгъаккылэм нахъышлуккы энэгъуагъо.

Мы гушылэхэр зэхэшъухыгъэхэ, кьарыккырэ шхъошлэ?

«Баджэр кыккышхуэми кыккыгъагъот»

Ефэндым уз кышхуэ-шхуэ:

— Нэмаз шхушы, нэккыр шхушыгъ, Алахъыр зыщышхуэмыгъэгъуш! Шхушыбэлэ-рэгъ, баджэр кыккышхуэ, шхушышхуэ! — ылэзэ цыфхэр ыгъэщынэ-

щтыгъэх. Арэуштэу мафэ кьэси ари-лоти, зы ккэлэ горэм фэмышылэжъэу кылуагъ:

— Мы баджэр кыккышхуэми зэ кыккы, ори уишхуэ тэри тишхыгъагъот! «Баджэр кыккышхуэми кыккыгъа-гъот» зыфалорэ гушылэ шхушыр ащ кыытеккыгъэу ало.

Адыгабзэр — бзэжыи, имэкъээзэхэлъыккыи онтэгъу хъазыр. Ау ар зэзыгъашлэ зышлэи-гъо-хэм яжабзэ аузэнккынымккы лурылупчъэхэр лъэшэу кьашхъапэштых:

Мы тлы кьэрэ тлы цышлор, сэ зэрэсшлоты кьэрэ тлы цышлом фэдэу о пшлоты кьэрэ тлы цышлуа?

Пккыгъолэжъ ккэгупэфы, ккэпэфыжыи, ккэмэхъаккы, нэчлэ курбы, псы курбэнэ ишъу.

Пэнэ мыгъо, пэнэ папцлэ, пэнэ цыны слъаккы хауи, пэнэ мыгъо пэнэ папцлэ, пэнэ цыны хэсэхыжыи.

Хъырбыдзыр анахъ цумпэ лъэпкы инмэ ащыш

Хъырбыдзыр хэтэрыккы дэгъу, ар хэти лъэшэу иккы, лэшл, псы хъоу ккэт. Па-сэм кышхъэгъагъэу Африкэм шыпсэ-урэ цыфхэм мы кьэккырэ лъэпкыр ашлэ-штыгъ, алэжышхуэ. Апэдэзэ мы чыплэ-хэр ары кызыщагъотыгъагъэр хъырбыдз лэшл лъэпкыэу ежъ-ежыкхуэ кьэккырэ. Ащ ыужым хъырбыдзхэр Азиэ Цыккы, Кавказым ыккы Гурыт Азиэм кьарыхъа-гъэх. Я ХХП-рэ лэшлэгъум хъырбыдзыр Астрахань кьашхъагъ ыккы псынкыу Уры-сыем иккыблэ шызэгъырыккыгъ. Уахътэ тэшлэ кьэс цыфхэр мы кьэккырэ лъэп-

кыи иккыхъын-кьэгъэккыи, ащ ичылап-хъэ нахъышл шхыгъэным тегъэпсыхъагъэ хъушхуэ.

Хъырбыдзхэр, кьэбым, нахъэм, нэшэб-гум афэдэхуэ, кьэб лъэпкыхэм ахалыгъэх. Иккылэхэм тхъапэхэр бэу кьагъоккы, ахэм язжъоккыплэ чыплэхэм ежъ ккэб зилэ, псы лэшл дэдэ зыхэт хъырбыдзыри кьадэккы.

Ашхырэ хъырбыдз лъэпкыхэр мы уахъ-тэм Кьыблэ-Кьоккыплэ Африкэм бэу кышхуэ. Ое илэхъэм анахъэу ппыры-пышхуэ хъырбыдзыр зыхэтхэр бэ мэ-хъух. Игъо зыхъуккы, ышыгуккы хъырбы-

дзыккы пэгъуккы. Жыккыгъэ ыккыи ошх зэпымыухэм ахэр агъэккышхуэ, зэрафэх. Хъырбыдзхэр зыпсауныгъэ зэщыккыгъэ цыфхэм бэрэ лэзэгъу фэшлэу агъэфедэ; мыжъо жыгъэхуэ мо-ккы-мыккы аришлэ-хэрэр пкышхуэлым кьыхэгъэккыи, лын-тфэхэр кьеуккыбзых, гум тэрээу лф ышлэнымккыи ишлуагъэ кьэккы, хъырбы-дзыпсым цыфхымккыи шхъапэ хъурэ фер-ментыбэ хэлъ. Гъэмэфэ охътэ фэбэшхор мы хэтэрыккы гоузым псыфаллэ егъэккыды, иягъэ кьыоккырэп. Пшэхъолэ чыплэхэм хъырбыдзыр ары псыгъотыплэ заккыоу

ащышхуэ. Ар чылопсым итын шхыпкы. Тэри, кьыблэ цыфхэм, гъэмэфэ фабэм хъырбыдз чылэр лъэшэу шлэгохуэу тэш-хы, нэмыккы шхынхэми атэтэшхыхъажыи.

Нэккыбгъор зыгъэхъазырыгъэр МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Лъэпкъ орэдыр игъус

Искусствэм ицыф хъуштхэм Быжъ Даринэ ащыщ. Илъэси 5-м итэу орэд къылоныр ригъажы, фестиваль-зэнэ-къокъухэм ахэлажъу, щытхъуцэхэр къащыдихэу бэрэ уахътэ къыхэкыгъ. Кошхъаблэ щапугъэ пшъашъэм гушылэгъу уфэхъугъэу ымакъэ уедэлъуэ, артист нэшанэхэр зэрэхэлхэм псынклэу уналэ теодзэ. ИскусствэхэмкІэ Адыгэ республикэ колледжэу У. Тхъабы-сымым ыцлэ зыхъырэм Быжъ Даринэ мыгъэ зэрэчІэхъагъэм фэшІ тыфэгущыуагъ, имурадхэр къытфилотэнхэу телъэлъугъ.

орэдхэм сыда уафэзы-щэрэр?

— Макъэм Іоф дэпшІэным, учуным пае искусствэм ушы-лхыхон фае. Цыфмэ агу ури-хыным, Іэгу къыпфитеонхэм фэшІ уитворчествэ зэхьокІыны-гъэхэр фэшІынхэ, кІэм уфэкІон фае. Фольклорым Іоф дэпшІэми, оуиуе еклІаікІэ къыфэбгъоты пшІоигъошт.

— Академическэ, эстрадэ орэдхэр къэзылорэ артист-мэ щысэ атеоха?

— Жыы къэсымышцэу сядэІоу къысцэхъу. Краснодар щыц артисткэу Анна Нетребко мэкъэ лъэш иІ. Адыгеим иорэдыІохэу Нэхэе Тэмарэ, Нэгъой Маринэ макъэр орэдым зэрэщэгъэфед-рэр сэрклэ еджапІэм фэд. Адыге-им композитор дэгъухэр иІэх, Тхъабысымым, Натхъом, Гъонэ-жыкьом, нэмыкІхэм аусыгъэ-хэм титворчествэ къагъэбан.

— Андзэрэкъо Чеслав шыуичылэ щапугъ. Ащ иорэдхэр...

— Макъэу иІэри, орэдэу ыусы-гъэхэри сшІогъэшІэгъонхы. Ти-цыф цІэрыІомэ щысэ атесхызэ сишІэныгъэ хэзгъахъо сшІоигъу.

— Консерваториём учІэ-хъащтба?

— Ар симурад гъхъаІэмэ ащыщ.

— Дарин, Налщык, Шъачэ, Ставрополь, Мыекъуапэ, нэмыкІ къалэмэ ащыІогъэ фестивалымэ уахэлэжъагъ. «Адыгеим ижъогъожъые-хэр» зыфилорэ фестивалым зэп узэрэщыслъэгъугъэр.

— Фестивальхэр шІэныгъэм икъэкІуапІэх, шысэ зытепхын плъэкІыштхэм уащыІокІэ. «Адыге-им ижъогъожъыехэм», сэнau-щыгъэ зыхэлэ кІэлэеджакІо-хэм язэхэщакІохэм гъзетымкІи «тхъашъуегъэпсэу» ясэІожъы. Ащ фэдэ шІушІагъэхэр щыІэны-гъэм хэкІуакІэхэрэп.

— «Лъэжыгъэм имэфэкІ» зыфилорэ зэхэхъэу Кошхъа-блэ щызэхашцэрэм, Дунэе автораллиуе «Дэнэ гъогум» уахэлажъэ, адыгэ орэдхэр къащыІоіох. Ащ фэдэ зэхэ-хъэшхомэ лъэуж къагъанэу олытэба?

— ПкІэнтІэпсыр къызэхырэ чІыгулэжыр комбайнэм къы-зехыжкІэ ыгу ихыкІырэр хэ-та зышІэрэр? Ащ игушІуагъо уиорэдкІэ дэгъошыныр гопэ къо-дыеп. Дунэе мэхъанэ зилэ Іоф-тхъабзэмэ уахэлэжъэныр, уирес-публикэ ыцІэ дахэкІэ зыгъэлурэ-мэ ащыщ ухъуныр — ахэр тэр-кІэ Іоф къызэрыкІохэп. Сэ сы-ныбжыкІ. Искусствэр куоу сшІэрэп. СишІэныгъэ зыхэзгъа-хъокІэ, сэнэхъатэу къыхэсхыгъэм сызыфищцгыр нахышІоу къыз-гурыІошт. ИскусствэхэмкІэ рес-публикэ колледжым сычІэхъа-гъэш, нелэ сэгущІо, сапэкІэ сэ-плъэ.

— УигухэлъышІухэр Тхъэм къыбдегъэхъу.

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: Быжъ Дарин.

— Орэд къэсІоныр сэрклэ гу-шІуагъо, — къелуатэ Быжъ Да-ринэ. — Макъэр зэрэзгъэІоры-шІэцтым имызакъоу, искусствэм цыфыр зэрипІурэм сикІэлэегъа-джэмэ сыфагъасэ.

— ИскусствэхэмкІэ Кош-хъэблэ кІэлэцІыкІу еджа-пІэр къэуухыгъ. Ябгъонэрэ классым ыуж республикэ колледжым учІэхъагъ.

— Кошхъаблэ кІэлэегъаджэу шысиІагъэр Къушхъэ Сусан. Музыкэр зэрикласэм фэдэу ри-гъаджэхэрэм искусствэр агъэ-лъапІэ шІоигъу. Сэнэхъатэу къы-хэсхыгъэр сшІогъэшІэгъон къэ-зышІырэр щыІэныгъэр ары. Ис-кусствэхэмкІэ республикэ кол-леджым Куфэнэ Шамсэт кІэлэ-егъаджэу шысиІэшт.

— Академическэу орэд къалоныр ары Шамсэт зы-фигъасэхэрэр. Эстрадэм нахъ удихыхъу сэ къыс-цыхъуштыгъ.

— Эстрадэм зыщысидзые-рэр, ау сэ сымакъэ зыфитегъэ-псыхъагъэр академическэ произ-ведениехэр арых.

— ЗэрэхъурэмкІэ, оперэ-хэм, ариехэм, нэмыкІ жанрэхэу классикэм нахъ куоу ухъышыхэрэм за-фэбгъэзагъ.

— «Макъэр нахышІоу зы-щыбгъэфедэн плъэкІышт иску-ствэр ары къыхэпхын фаер», — сикІэлэегъаджэмэ къысалоштыгъ. Сызэрдэлугъэм фэшІ сыкІэмы-гъожышцгъэу къысцэхъу.

— Дарин, уиорэдхэм бэшіагъэу сядэлу. Клипхэр

уилэх. Апэрэ орэдхэу пчэ-гум укызыщыагъэхэр къэо-шІэжыыха?

— «Нотибл» зыфилорэр сыгу хэпкІагъ. КІэлэцІыкІу орэдхэр къызыщыпІорэ уахътэмрэ чІы-пІэмрэ ялытыгъэу гъэшІэгъо-ных, пщыгъушпшэхэрэп.

— Концертхэм, фестиваль-хэм, мэфэкІ зэхэхъэхэм нахыбэрэмкІэ адыгабзекІэ орэдхэр къащыІоіох.

— Уянэ-уятэхэм, уикІэлэегъа-джэхэм уищыІагъом къыуаІорэр щыІэныгъэм хэмыкІуакІэу сэ-лътыгъ. Къыоушъыиштыгъ, гъогу тэрэз утырагъахъэ ашІоигъоу къыбдэгущыІэштых.

— Загъорэ амакъэ къып-фалэтэу къыхэкІырэба?

Даринэ гъабэу къызэрэщы-гъэм, ынапІэ къызэриІэтыгъэм адакІоу, гукъэкІыжхэм зафи-гъэзагъэу къысцыхъугъ.

— Амакъэ пкІэнчъэу къып-фалэтыштэп. Сянэ искусствэр икІас, Зара ыцІэшъ, ансамблэ цІэрыІоу «Ислъамыем» иарти-стэу Къумыкыу Шамсудинэ къы-Іорэ орэдэу «Зара» зыфилорэр ыгу рехы, сэри къыфыхэсидзэу къыхэкІы.

— Композитор хэхыгъэ уила?

— Р. Барцом лъэпкъ орэ-дэу ыусыхэрэм сызыфащэ. «Си Адыгей гупсэ», «Сидунай», нэ-мыкІхэри къэсэІох. «Сыдэпхы-хыгъ». А орэдри сирепертуар хэзгъэкІырэп.

— ИнджылызыбзекІи, урысыбзекІи къапІорэ

АДЫГЭ ХАСЭМРЭ ЛЪЭПКЪ ШІЭЖЫМРЭ

Мэфэкум джэуапыр дгъотышты?

Лъэпкъ гупшысэм къыпкъырыкІырэ Іофыгъохэр зэра-гъэцэкІэштхэм сьд фэдызирэ уатегушылагъэми, хэкІы-пІэр къэгъотыгъошІоп. Тиреспубликэ иобщественнэ дви-жениеу «Адыгэ Хасэм» игъэцэкІэкІо куп зэлухыгъэ зэхэ-сыгъо мэфэкум иІагъ. Сирием къыкІыжырэ тилъэпкъэ-гъухэм зэрапэгъокІыхэрэм, адыгабзэм изэгъэшІэн, рес-публикэ филармонием ыпашхъэ саугъэтэу цагъэуцу-рэм, нэмыкІхэм атегушылагъэх.

Адыгэ Хасэм итхъаматэу Бэ-гъушъэ Адам зэрищэгъэ зэлү-кІэм къышыгушылагъэх Хъу-нэго Чэтибэ, Нэгъуцу Аслъан, Къуекъо Аслъанбий, Мыгу

Рэщыдэ, Тхъаркъохъо Сафы-ет, ЛІыунэе Руслъан, Аджы-рыкІо Аскэрбий, ЦыпІынэ Рустем, Хэкужъ Адам, нэмыкІ-хэри.

Саугъэтым къыраІуалІэрэр зэфэдэп

Филармонием ыпашхъэ ща-гъэуцурэ саугъэтыр зыфэдэштым, цІэу фаусыштым, пчэгоу ащ къы-пэлІулыр зэрагъэпсыштым, нэ-мыкІхэм атегушылагъэх. Нэгъу-

цу Аслъан зэхэщэкІо купым ипа-щэу хадзыгъ. КъэкІошт мэфэкум ехъулэу уплъэкІунхэр зэхищэн-хэшъ, джэуапыр къытыжынынэу пшгъэрлф фашыгъ.

А. Нэгъуцум къызэриІуагъэу, Адыгэ Хасэр саугъэтым игъэ-псын бэшіагъэу пылгъ. Іофхэр псынклэ дэдэу лъымыкІуатэхэ-рэми, республикэм иІэшхъэтет-

хэм яшІуагъи къыхагъэщын фае. Ащ дакІоу, зэдемыгъэштэныгъэ-хэр къызыхэкІыхэрэм акылы зы-хэлэ еклІаікІэ къафэгъотыгъэн фае.

Адыгэ кІэлэцІыкІу ІыгыпІэхэр...

Адыгэ Хасэм инахыжхэм я Совет изэхэсыгъохэм заулэрэ къашалэтыгъэ Іофыгъомэ ащыц адыгэ кІэлэцІыкІу ІыгыпІэхэр, адыгэ еджапІэ Мыекъуапэ къыщызэлухымэ зэрашІоигъор. Адыгэ Хасэр ащ къышыуцурэп. Адыгабзэр нахышІоу зэрагъэ-шІэным фэшІ Инэм, Яблонов-скэ, Адыгэкъалэ, Мыекъуапэ адыгэ кІэлэцІыкІу ІыгыпІэхэр къащызэлухыгъэнхэ фаеу алгы-тагъ.

Ахъщэшхо ащ зэрэпІухъа-щтыр, зэхэщэн Іофыгъохэр бгъэ-зекІонхэр къызэрыкІоу зэрэщы-мытхэр Адыгэ Хасэм итхъама-тэу Бэгъушъэ Адам къыІуагъэх. Сыдэу хъугъэми, ягухэлхэр агъэцэкІэнхэм пылгыштых.

Сирием къыкІыжыгъэхэ Абы-дэ Мэзхъаррэ Цэй Алайдинрэ Адыгэ Хасэм къышыгушыІа-гъэх. Къэзыгъэзжырэ тилъэпкъэ-гъухэм ІэпыІэгъу зэрафэхъуш-хэм ехыылэгъэ унашъо аштагъ.

НэкІубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЛЪ Нурбий.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КъыдзыгъэкІырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ІофхэмкІэ,
ІэкІыб къэралхэм
ащысэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырІэ
зэпхыныгъэхэмкІэ
ыкІи къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкІэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шхъаІэм
ипшъэрылхэр
зыгъэцакІэрэр
иапэрэ гуадзэу

АУЛЪЭ
Руслъан

ПшгъэдэкІыжъ
зыхырэ
секретарыр
нэпшІэкІуІ
Заур

Редакциер
зыдэшылэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхъаІэм

иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшгъэдэкІыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыцаушыхъаты-
гъэр:

Урысыне Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиоқъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыпІэ гъэІоры-
шІапІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4160
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2294

Хэутыным
узщыкІэгъхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэгъгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00